

Kenen ääni kuuluu kristillisissä lehdissä Suomessa?

Susanna Koivula

Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

Medianomi, journalismin koulutus

Opinnäytetyö

2023

Tiivistelmä

Tekijä(t) Susanna Koivula
Tutkinto Medianomi
Raportin/Opinnäytetyön nimi Kenen ääni kuuluu kristillisissä lehdissä Suomessa?
Sivu- ja liitesivumäärä 45+12
<p>Opinnäytetyössä tarkasteltiin sitä, kenen ääni kuului kristillisissä sanoma- ja aikakauslehdissä eli keitä juttuihin haastateltiin ja siteerattiin. Opinnäytetyössä selvitettiin myös, millaisista aiheista kristillisissä lehdissä kirjoitettiin ja mitkä olivat yleisimmät juttutyypit. Työssä tarkasteltiin kuutta lehteä, jotka olivat Kotimaa, Kirkko ja kaupunki, RV, Sana, Uusi Tie ja Hyvä Sanoma. Lehtien levikkien koot ja ilmestymistiheydet erosivat toisistaan. Lehtien taustayhteisöt ja lukijakunta edustivat joko Suomen evankelis-luterilaista kirkkoa herätysliikkeineen tai helluntai- ja vapaiden suuntien seurakuntia, lehdestä riippuen.</p> <p>Aineisto koostui kuuden kristillisen lehden neljästä eri numerosta, jotka oli julkaistu vuosina 2020–2023. Numerot valittiin satunnaisessa järjestyksessä. Analysoitavia juttuja oli 499. Tutkimusmenetelmänä työssä käytettiin sisällönanalyysiä. Jokaisesta jutusta täytettiin oma Webropol-lomake.</p> <p>Työn tietoperustassa tarkasteltiin uskontolukutaidon merkitystä toimittajille sekä uskontojen näkymistä Pohjoismaisissa ja kotimaisissa sanomalehdissä. Uskontolukutaidolla tarkoitettiin uskonnon roolin ymmärtämistä yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan elämässä. Uskontolukutaitoon sisältyi myös kyky tarkastella kriittisesti uskontoihin liittyvää vallankäyttöä ja sitä, ketkä toimivat uskonnon ääjinä. Analyysin tuloksia arvioitiin uskontolukutaidon näkökulmasta.</p> <p>Kristillisissä lehdissä uskonnon ääjinä toimivat uskonnollisten yhteisöjen johtajat, kulttuurialan ihmiset sekä eri taustoista tulevat yksilöt, joille kristillinen usko oli usein tärkeä osa identiteettiä. Kristilliset lehdet haastattelivat ja siteerasivat monia eri ammattiryhmien edustajia. Heistä valtaosa oli työikäisiä suomalaisia. Miehiä haastateltiin hieman enemmän kuin naisia. Siteeratuista miehet muodostivat selkeän enemmistön. Papit, kirkkoherrat, piispat ja muusikot muodostivat isoimmat haastateltavien ryhmät, jota osaltaan selitti julkinen työ. Siteeratuissa oli haastateltavia enemmän korkean profiilin henkilöitä, kuten rauhannobelisti, pääministeri ja presidentti.</p> <p>Kristillisten lehtien pääsisältöä ovat kulttuurista ja ihmisten Jumala-suhteesta kertovat jutut. Yleisimmät juttutyypit ovat ilmiö/taustajutut, henkilöjutut ja uutisjutut. Lehtien välillä on joitakin eroja siinä, keitä haastateltiin tai mistä aiheista kirjoitettiin. Osassa lehdistä oli useita uskoontulokertomuksia, kun toisissa niitä ei ollut lainkaan. Juttujen näkökulmat ja pääkirjoitusten linjaukset ja lehtien arvot erosivat merkittävästi toisistaan.</p> <p>Opinnäytetyö voi palvella toimittajia, toimittajiksi opiskelevia ja kristillisten lehtien tekijöitä antamalla tietoa kristillisten lehtien sisällöistä ja mahdollisista kehittämiskohteista.</p>
Asiasanat Journalismi, kristillinen, sanomalehdet, aikakauslehdet, uskontolukutaito

Sisällys

1. Johdanto	1
1.1 Keskeiset käsitteet	2
2. Uskontojen näkyminen pohjoismaisessa ja kotimaisessa lehdistössä	3
2.1 Sanomalehdet uskonnollisen maiseman luojina	4
2.2 Uskonnon mediatisaatio	5
2.3. Suomen evankelis-luterilainen kirkko Ylen kiinnostuksen kohteena	6
2.4 Uskontojen näkyminen sanomalehdissä	7
3. Uskontolukutaito	9
3.1 Uskontolukutaidon käsitteen muotoutuminen	10
3.2 Uskonnollinen toimijuus	11
3.3 Uskonnon rooli suomalaisessa yhteiskunnassa	12
3.4 Uskonnon äänenä toimiminen	13
3.5 Media uskontokeskustelun areenana	14
4. Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä	16
4.1 Aineistolähtöinen analyysi	17
4.2 Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus	18
5. Tulokset	20
5.1. Jutun otsikko	21
5.2 Jutun aihe	22
5.2.1 Juttujen aiheet painottuvat kulttuuriin ja Jumala-suhteeseen	23
5.2.2 Juttuaiheissa oli suurta hajontaa	24
5.3 Juttutyypit	25
5.4 Haastateltavien määrä	27
5.5 Siteerattujen määrä (pois lukien suorat lainaukset)	27
5.6 Haastatellut tai siteeratut henkilöt	27
5.7 Haastateltavan rooli	28
5.8. Siteeratun rooli	30
5.9 Haastatellun ja siteeratun ikä	30
5.10 Haastatellun sukupuoli	31
5.11 Siteeratun sukupuoli	32
5.12 Tunnustuksellisten juttujen määrä	32
6. Yhteenveto tuloksista	34
6.1 Kristillisten lehtien pääsisältö	36
6.2 Juttuaiheiden valitseminen	39
7. Pohdinta	40

7.1 Tunnustuksellisuus kristillisissä lehdissä	40
7.2 Kehittämiskohteita	41
7.3 Uskonnon medioituminen kristillisten lehtien välityksellä.....	42
7.4 Uskontolukutaito arjen työvälineenä	42
7.5 Opinnäytetyöprosessin eteneminen.....	43
Lähteet.....	45
Liitteet	47
Liite 1. Webropol-lomakkeen Muu, mikä aihe -vastaukset	47
Vastaukset osa 1	47
Vastaukset osa 2.....	48
Vastaukset osa 3.....	49
Vastaukset osa 4.....	50
Vastaukset osa 5.....	51
Vastaukset osa 6.....	52
Vastaukset osa 7.....	53
Vastaukset osa 8.....	54
Vastaukset osa 9.....	55
Vastaukset osa 10.....	56
Vastaukset osa 11.....	57
Vastaukset osa 12.....	58

1. Johdanto

Opinnäytetyöni tarkastelee sitä, keiden ääni kuuluu kristillisissä lehdissä eli keitä juttuihin haastatellaan ja siteerataan. Varsinaisen tutkimuskysymykseni lisäksi selvitän työssäni myös sitä, millaisista aiheista lehdissä kirjoitetaan ja millaisia juttutyyppejä käytetään.

Opinnäytetyöni aineisto koostuu kuudesta eri lehdestä, joista käsittelen kustakin neljä numeroa vuosilta 2020–2023. Nämä lehdet ovat Kotimaa, Kirkko ja kaupunki, Uusi Tie, RV, Hyvä Sanoma ja Sana. Niiden taustayhteisönä on joko Suomen evankelis-luterilainen kirkko ja sen omat herätysliikkeet tai Suomessa toimivat helluntai- ja vapaaseurakunnat. Lehdillä on myös keskenään erilaiset lukijakunnat. Valitsin nämä kuusi lehteä siksi, että niitä kaikkia on julkaistu jo vuosikymmeniä ja niiden sisällölliset painotukset eroavat toisistaan. Lehdet olivat myös minulle entuudestaan jo tuttuja.

Aineiston erittelyssä käytin Webropol-työkalua. Analysoitavia juttuja oli yhteensä 499. Kyselyn tulokset esittelen luvussa Tulokset. Tuloksia analysoin tarkemmin luvussa Yhteenveto. Viimeisessä luvussa pohdin uskonnon medioitumista kristillisten lehtien kautta ja uskontolukutaidon merkitystä toimittajan työssä. Samaisessa Pohdinta-luvussa tarkastelen myös kristillisten lehtien journalistisia valintoja ja mahdollisia kehityskohteita.

Kristillisten sanoma- ja aikakauslehtien lisäksi uskonnot näkyvät myös muissa kotimaisissa ja Pohjoismaisissa sanomalehdissä. Uskonnot vaikuttavat yhä yhteiskunnan, yhteisöjen ja yksilöiden elämään monin tavoin. Uskontolukutaitoa tarvitaan hahmottamaan, millaisia merkityksiä ihmiset antavat uskonnolle ja miten uskonto vaikuttaa esimerkiksi päätöksentekoon. Tätä ymmärrystä myös toimittajat tarvitsevat.

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, ketkä toimivat uskonnon ääminä kristillisessä journalismissa. Toisena keskeisenä tavoitteena on muodostaa kuva kristillisten lehtien pääsisällöstä eli siitä, mistä aiheista jutuissa kirjoitetaan. Toivon, että opinnäytetyöni auttaa toimittajia ja toimittajaksi opiskelevia tekemällä tunnetuksi kristillisten lehtien ominaispiirteitä. Olisi myös hienoa, jos opinnäytetyöni herättelisi keskustelua kristillisen journalismin sisällöstä ja merkityksestä.

1.1 Keskeiset käsitteet

Kristillinen lehti tarkoittaa lehteä, jonka keskeinen sisältö kertoo kristinuskon merkityksestä yksilöille ja yhteisöille. Uskonnolliset aiheet ja näkökulmat toistuvat erilaisissa juttutyypeissä. Kristilliselle lehdelle ei ole olemassa jotakin yhtä akateemista määritelmää. Kristillisen lehden julkaisija tai taustayhteisö on tyypillisesti kristilliseen uskoon tai arvopohjaan sitoutunutta.

Uskontolukutaito tarkoittaa uskonnon roolin ja merkitysten ymmärtämistä yksilöiden, yhteisöjen ja yksilöiden elämässä. Se tarkoittaa myös kriittistä suhtautumista uskontoihin liittyvään vallankäyttöön ja siihen, kuka tai ketkä toimivat uskonnon äänenä. Uskontolukutaitoa tarvitsevat eri alan ammattilaiset ja rivikansalaisetkin. (Linjakumpu ym. 2023, 11, 42, 53.) Uskontojen ja niiden merkitysten tunteminen on osa journalistin ammattitaitoa.

Juttutyyppi tarkoittaa journalistisissa teksteissä käytettyjä muotoja, jotka eroavat toisistaan rakenteellisesti ja tyyllillisesti. Juttutyypit lainaavat toisilta juttutyypeiltä, joten aina ei ole yksinkertaista määrittää sitä, mikä juttutyyppi on kulloinkin kyseessä. Erilaisia juttutyyppejä on monia, kuten kolumni, pääkirjoitus, henkilöjuttu, arvostelu (kritiikki), pakina, uutinen ja nekrologi. (Romppainen ym. 2021.)

Sisällönanalyysi on tutkimusmenetelmä. Sisällönanalyysillä pyritään systemaattiseen ja objektiiviseen analyysiin. Analysoitava aineisto voi esimerkiksi haastattelu, dialogi, artikkeli, kirje tai jokin muu dokumentti. Analyysimenetelmän tavoitteena on tiivis kuvaus jostakin ilmiöstä. Tutkija pohtii järjestetyn aineiston merkitystä ja muodostaa perusteltuja johtopäätöksiä sen pohjalta. (Tuomi & Sarajarvi, 2018, 117.)

Uskonnon mediatisaatio ja medioituminen tarkoittavat prosessia, jossa media vaikuttaa uskontoihin ja kietoutuu osaksi niitä (Taira, 2020, 225). Median kautta haetaan tietoa uskonnoista ja media myös vaikuttaa ihmisten käsityksiin uskonnoista. Uskonto näkyy joillekin ihmisille ensisijaisesti median välityksellä. Opinnäytetyössäni käytän molempia ilmaisuja sen mukaan, miten ne esiintyvät eri tutkimuksissa.

2. Uskontojen näkyminen pohjoismaisessa ja kotimaisessa lehdistössä

Kati Niemelä tarkasteli uskonnon näkymistä pohjoismaisissa sanomalehdissä vuosina 1988, 1998 ja 2008. Analysoitavaan aineistoon kuului noin 5000 sanomalehtiartikkelia, 14 eri sanomalehdestä. Aineisto koostui sanomalehtien pääkirjoituksista, kolumneista, katsausartikkelista, uutisjutuista ja mielipidekirjoituksista. Analyysi osoitti, että Pohjoismaissa sanomalehdet olivat uskonnollisen muutoksen edelläkävijöinä. (Niemelä, 2013, 53, 58.)

Niemelän artikkeli perustuu pohjoismaiseen tutkimukseen, joka tarkasteli uskonnon roolia julkisuudessa. Luterilaisuudesta kertovat artikkelit ovat vähentyneet Islannissa, Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Tanskassa. Näiden viiden pohjoismaan välillä oli selkeitä eroja. Suomi ja Islanti olivat näistä viidestä maasta perinteisimpiä, joka näkyi siinä, että luterilainen kirkko oli enemmän esillä sanomalehdissä. Tanskassa, Norjassa ja Ruotsissa uskonto näyttäytyi monimuotoisempana, luterilaisen kirkon jäädessä vähälle huomiolle. Tutkimustuloksissa näkyi uskonnollisen moninaisuuden vahvistuminen ja luterilaisen kirkon aseman heikentyminen. Uskonnollisten yhteisöjen jäsentilastojakin korostetummin uskonnollinen muutos näkyi pohjoismaisissa sanomalehdissä. (Niemelä, 2013, 53.)

Luterilaisen kirkon jäsenmäärät ovat laskeneet tasaisesti viimeisinä vuosikymmeninä kaikissa viidessä pohjoismaassa. Uskonnollinen monimuotoisuus on kasvanut samaan aikaan, kun kansankirkkoihin kuuluvien määrä on vähentynyt. Islaminuskoiset muodostavat suurimman vähemmistöryhmän Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa. Suomessa ja Islannissa luterilaisen kirkon ulkopuoliset kristilliset yhteisöt muodostavat suurimman uskonnollisen vähemmistöryhmän. Uskonnollinen monimuotoistuminen on synnyttänyt tarvetta saada lisää tietoa uskonnoista median välityksellä. (Niemelä, 2013, 54.)

Pohjoismaat ovat kansanvälisessä vertailussa poikkeuksellisen maallistuneita suhteessa uskontoon. Uskonnollisen osallistumisen perusteella uskonnollisesti passiivisimmat ihmiset löytyvät pohjoismaista, joissa kansankirkot ovat silti vielä suhteellisen suuria. Yhä harvempi osallistuu uskonnolliseen toimintaan, jonka takia henkilökohtaiset yhteydet omaan uskonnolliseen yhteisöön ovat vähentyneet. Mediasta on tullut yhä keskeisempi tietolähde myös omaa uskonnollista yhteisöä koskevissa asioissa. Pienenevä määrä pohjoismaalaisia saa kotona uskonnollista kasvatusta. Mediasta on tullut monille ensisijainen tai ainoa uskonnoista tietoa välittävä taho. (Niemelä 2013, 54.)

Islannin ja Suomen osalta tutkimuksessa tarkasteltiin uskonnosta kirjoitettujen artikkeleiden sävyä. Artikkelien sävy oli yleisesti ottaen neutraali. Väite siitä, että suomalainen lehdistö pyrki horjuttamaan kristillistä valtakulttuuria, ei saanut tutkimuksesta tukea. Tanskassa ja Ruotsissa

media ei osoittanut tukea luterilaiselle kirkolle. Näissä maissa traditionaalisen kristinuskon ja luterilaisen kirkon asema oli huomattavasti heikompi verrattuna Islantiin ja Suomeen. Ruotsi ja Tanska ovat maailman maallistuneimpia maita. (Niemelä 2013, 63–64.)

Tutkimuksessa havaittiin uskonnon vahva läsnäolo pohjoismaisessa lehdistössä. Uskonnon näkyvyys ei kasvanut tai vähentänyt suoraviivaisesti vuosien 1988, 1998 ja 2008 välillä.

Luterilaisen kirkon näkyvyys väheni Ruotsissa sekä Norjassa. Suomessa ja Islannissa luterilainen kirkko näkyi mediassa yhä vahvasti. Tanskassa luterilaisen kirkon näkyvyys oli alhainen jo 1988 lähtien. Islamia koskevien kirjoitusten määrä nousi huomattavasti tutkimusajanjaksolla Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Uskonnosta kirjoitettiin erityisesti joulun ja pääsiäisen yhteydessä, mutta maiden välillä oli eroja. Tanskassa uskonnosta kirjoitettiin eniten ramadanin alla, mutta kristillisten juhlien yhteydessä kirjoitukset eivät lisääntyneet vastaavasti. Ruotsissa uskontoa koskevat jutut vähentyivät selkeästi juhla-aikoina vuosi vuodelta. (Niemelä 2013, 64, 60.)

Sanomalehdissä kaikista uskonnollisista jutuista 72 prosenttia kertoi luterilaisesta kirkosta Islannissa, Suomessa 59 prosenttia, Norjassa 53 prosenttia, Ruotsissa 42 prosenttia ja Tanskassa vain 14 prosenttia. Tanskan tuloksen osalta on huomioitava, että sen osalta tarkasteltiin vain yhtä sanomalehteä, kun Islannin, Norjan ja Ruotsin kohdalla niitä oli kullakin neljä. Islannin tulos on kiinnostava, koska senkin osalta tutkittiin vain yhä sanomalehteä. (Niemelä, 2013, 59–60.)

2.1 Sanomalehdet uskonnollisen maiseman luojina

Median tuottamaa diskurssia kuvataan mediatutkimuksessa maiseman käsitteellä. Uskontoa koskevassa journalismissa uskonnot sijoitetaan paikkoihin, ihmisryhmiin ja poliittisiin yhteyksiin kerta toisensa jälkeen. Jenni Hokka ja kollegat tutkivat sitä, millaista uskonnollista maisemaa neljä suomalaista sanomalehteä tuottivat uskonnosta. Analyysi näytti, että Karjalaisessa, Kalevassa, Ilkassa ja Helsingin Sanomissa kristinuskosta kerrotaan kotimaansivuilla ja islamista ulkomaansivuilla. Uskonnollinen maisema on hajanainen kaikissa neljässä sanomalehdessä, koska uskontoa käsitellään lehtien eri osastoilla ja niiden väliltä puuttuu vuorovaikutus. Lukijalle muodostuu erilaisia uskonnollisia maisemia riippuen siitä, miltä osastolta hän juttuja lukee tai mitä uutisia hän seuraa. (Hokka ym. 2013,7.)

Lehtien koko vaikutti juttujen määriin. Helsingin Sanomissa julkaistiin 6600 uskonnosta kertovaa juttua, Karjalaisessa ja Kalevassa yli 3000 juttua. Ilkassa uskontoihin liittyviä juttuja oli 3000. Ilkan osalta määrään vaikutti jonkin verran hakutekniset vaikeudet. Helsingin Sanomissa uutisoitiin uskonnoista eniten ulkomaanosastolla. Helsingin Sanomien uskontoaiheisista jutuista 44 prosenttia liittyi Islamiin ja 40 prosenttia kristinuskoon. Muissa lehdissä kristinuskosta kertovien juttujen osuus

kaikista uskontoa koskevista jutuissa oli 50–70 prosenttia. Brittilehdistö kirjoittaa huomattavasti enemmän kristinuskosta kuin islamista. (Hokka ym. 2013, 9–10.)

Maakuntalehdissä kirjoitettiin seurakunnasta osana muuta paikallista toimintaa sekä seurakuntapolitiikasta. Helsingin Sanomissa uskonto näkyi erityisesti maailmanpolitiikkaa koskevissa jutuissa. (Hokka ym. 2013, 9–10.)

Karjalaisen, Kalevan, Ilkan ja Helsingin Sanomien uskonnollinen maisema painottuu Suomeen ja luterilaisuuteen ja osaltaan islamiin, jota kolmasosa uskonnosta kertovista jutuista käsitteli. Kristinuskoon liittyvistä jutuista 68–84 prosenttia keskittyi luterilaisuuteen. Muut uskonnot saivat vain muutaman prosentin osuuden uskontoaiheisista jutuista. Silloin jutuissa kirjoitettiin juutalaisuudesta ja buddhalaisuudesta. Karjalaisen aihevalinnoissa painottui kirkkopolitiikka. Kaiken kaikkiaan Karjalaisen jutuista 83 prosenttia kertoi evankelis-luterilaisuudesta ja 12 prosenttia ortodoksisuudesta. Ilkassa keskeisiä teemoja olivat kirkkopolitiikka, uskonnonharjoittaminen ja uskonnollinen kulttuuri Suomessa. Kalevassa ja Helsingin Sanomissa toistuvien aihe oli sisäpoliittiset konfliktit. Sanomalehdillä on oma alueellinen merkityksensä, joka heijastuu aihevalintoihin. (Hokka ym. 2013, 10–11.)

2.2 Uskonnon mediatisaatio

Mediatisaatioteorialla tarkoitetaan sitä, että media on aktiivinen ja itsenäinen toimija, joka ei ainoastaan kerro uskonnollisuuden muutoksista vaan osallistuu itsekin uskonnon muokkaamiseen. Se, miten uskonto näytetään julkisuudessa, antaa viitteitä siitä, millaisia muutoksia uskonnon ja uskonnollisuuden asemaan on tulossa. Niemelä viittaa tutkimuksessaan mediatieteen professori Stig Hjarvardiin, jonka mukaan uskonto saa mediassa paljon huomiota, vaikka yksilötasolla uskontoon kohdistetaan yhä vähemmän kiinnostusta. (Niemelä, 2013, 64–65, 55.)

Muutokset uskonnollisuuden kentällä ovat kytköksissä mediaan. Uskonnosta voidaan puhua mediailmiönä. Niemelä esittelee tutkimuksessaan Hooverin mediatisaation käsitteen, joka tarkoittaa sitä, että media vaikuttaa ihmisten käsityksiin uskonnosta. Professori Hjarvard puolestaan kuvaa uskonnon mediatisaatiota prosessiksi, jossa kulttuurinen tai sosiaalinen toiminta ottaa mediamuodon. Prosessi ei ole irrallinen modernin yhteiskunnan sosiaalisista ja kulttuurisista muutoksista. Uskonnon mediatisaatio on länsimaalainen ja pohjoismainen ilmiö, ei universaali. Media antaa tietoa uskonnosta sekä muokkaa ihmisten näkemyksiä uskonnosta. Pohjoismaissa on tutkittu sitä, miten uskonto näkyy julkisuudessa ja on havaittu uskonnon roolin kasvaneen. (Niemelä, 2013, 53–56.)

Niemelä tutkimuksessaan nostaa esille Hjarvardin väitteen, jonka mukaan mediatisaatio kuvaa kolmea muutosta uskonnollisella kentällä. Uskonnollisten yhteisön auktoriteetti tulee haastetuksi

siten, että ihmiset hakevat tietoa uskonnosta ensisijaisesti mediasta. Toisena muutoksena Hjarvard pitää sitä, että media välittää uskonnollista sisältöä omista lähtökohdistaan ja muokkaa uskomuksia ja uskonnollisia symboleja. ”Banaali uskonto” on yhdistelmä kansanuskoa, henkisyyttä ja institutionaalista uskontoa. Media tarjoaa moraalista ja hengellistä ohjausta ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. Hjarvard näkee tämän kolmantena muutoksena, sillä edellä mainitut tehtävät ovat aiemmin kuuluneet erityisesti uskonnollisille yhteisöille. (Niemelä, 2013, 56.)

Iina Asell tarkasteli Pro gradu -tutkielmassaan Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suhdetta mediaan ja havaitsi, että piispat profiloituvat kirkon ääninä ja kirkon kasvoina. Ihmisten kuva kirkosta muodostuu sen pohjalta, miten piispat ovat mediassa näkyvillä. Media vaikuttaa merkittävästi ihmisten mielikuviin kirkosta. (Asell, 2018, 4.)

Ari Minadis tarkasteli käytännöllisen teologian tutkielmassaan ev.lut kirkon kirkkokuvaa. Kirkko henkilöityi Ylen verkkouutisissa vuonna 2022 erityisesti piispa Mari Leppäseen, joka kirjoitti kymmenkunta kolumnia sinä vuonna. Leppänen jakoi ajatuksiaan muun muassa kuoleman kohtaamisesta, seurakuntavaaleista, luonnosta ja kirkkorakennuksista. (Minadis, 2022, 24, 35.)

Uskonnon medioitumisessa on kyse myös instituutioiden ja yksilöiden vaikutuksesta mediaan päin. Medioitumisessa yksilöt ja instituutiot ovat vuorovaikutuksessa mediaan. Yksityisenä ja julkisena pidettyjen asioiden suhde muotoutuu uudella tavalla. Monet kohtaavat kirkon median välityksellä ja osa ihmisistä kohtaa kirkon vain ja ainoastaan median kautta. (Asell, 2018, 14.)

2.3. Suomen evankelis-luterilainen kirkko Ylen kiinnostuksen kohteena

Yle uutisoi Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta 400 kertaa verkkouutisissaan vuoden 2022 aikana. Uutisosumien suuri määrä kertoo siitä, että Yle näkee tarpeelliseksi ja ihmisiä kiinnostavaksi kirkkoa koskevan arkisen uutisoinnin. (Minadis, 2022, 36.)

Ylen verkkouutisissa tilaa saivat niin kirkon päätöksentekoon kuin talouteenkin liittyvät asiat. Yle uutisoi kirkon virkoihin liittyen virkaanasettamisista, valituksista, syrjinnästä ja virkahauista. Vain yksi virkauutisista oli henkilöjuttu. Se oli tehty kirkkoherra Mari Parkkisesta, joka toimi 1990-luvulla KISS FM -radion juontajana. Ylen verkkouutisissa näkyvyyttä saivat myös luterilaisen kirkon eri herätysliikkeet. Uutisoinnissa keskityttiin Suviseuroihin, Herättäjäjuhliin ja muihin hengellisiin kesätapahtumiin sekä vanhoillislestadiolaisten piirissä ilmenneisiin lasten hyväksikäyttötapauksiin. (Minadis, 2022, 29, 54.)

Yle uutisoi konflikteista ja häirinnästä. Verkkouutisessa kerrottiin esimerkiksi Toholammin kirkkoherran irtisanoutumisesta luottamuspuolan tähden, siunaustilaisuuden humalatilassa toimittaneesta pastorista sekä papista, joka sai Helsingin tuomiokapitulista kirjallisen varoituksen

sopimattomasta käytöksestä. Onnettomuuksista ja rikoksista uutisoitiin myös, kuten esimerkiksi siitä, kun krematorio Jyväskylässä täyttyi savulla teknisen vian takia sekä Rautjärven kirkon tuhopoltosta. (Minadis, 2022, 27, 30–31.)

Piispat kommentoivat Ylen verkkouutisissa kirkon opetuksia ja suhdetta yhteiskuntaan. Kirkon toimintaan ottivat kantaa myös kirkon ulkopuoliset henkilöt. Minadis nostaa tutkielmassaan esille myös sosiologian ja kulttuurihistorian Jari Ehroothin, joka kritisoi Ylen kolumnissaan alaikäisten liittämistä uskonnolliseen yhdyskuntaan, jota kirkko tekee kasteiden kautta. Opetushallitus puolestaan linjasi kirkon ja koulun yhteistyöstä, kuten kirkkotilassa järjestettävistä koulun tilaisuuksista. Helsingin yliopiston sosiaalietiikan professori korosti diakoniatyön merkitystä seurakuntavaalien läheisyydessä ja kehotti kirkon jäseniä äänestämään vaaleissa. (Minadis, 2022, 25.)

2.4 Uskontojen näkyminen sanomalehdissä

Dosentti Teemu Taira tutki uskonnon näkymistä suomalaisissa sanomalehdissä. Tutkimuksessa käytiin läpi Turun Sanomien, Ilta-Sanomien ja Helsingin Sanomien sanomalehtiä viikon ajalta. Taira tarkasteli sitä, kuinka uskonto näyttäytyi aineistoissa tavallisina päivinä, jolloin uutisointi ei liittynyt vaikkapa ramadanin tai pääsiäisen viettoon. Tutkimuksen pohjalta ei voida tehdä koko suomalaista lehdistöä koskevia yleistyksiä, mutta tutkimus auttaa kartoittamaan missä sanomalehtien osioissa uskonnosta kirjoitetaan ja miten sitä käsitellään. Teemu Tairan mukaan uskonto oli esillä mediassa päivittäin pieninä mainintoina aineiston sanomalehdissä. Sanomalehdissä oli myös päivittäin vähintään yksi laajempi uskonnosta kertova juttu. Isommissa jutuissa kirjoitettiin Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta. (Taira, 2014, 1–4,6.)

Mediasisältöä hallitsi luterilaisuus, joka selittyy suomalaisella uskontoperinteellä. Luterilaisuuteen painottuvia juttuja oli 40 prosenttia artikkeleista. Viihteellisissä jutuissa kirjoitettiin esimerkiksi Satuhäät -televisio-ohjelmasta, jossa näkyi luterilainen hääperinne. Luterilaisuuteen linkittyviä juttuaiheita olivat esimerkiksi uskonnonopetuksen asema ja kolehdin kerääminen. Kristilliset symbolit ja Raamattu-sitaatit olivat voimakkaasti esillä kuolinilmoituksissa. Sanomalehdissä käytettiin myös kristillisiä käsitteitä ja ilmauksia, joita lukijoiden oletettiin ymmärtävän. Kotimainen kristillisuus näyttäytyy myös sanomalehtien kuvissa. Katolilaisuus ja ortodoksisuus näkyivät 11 prosentissa artikkeleista. Artikkeleista 5 prosenttia keskittyi islamiin. Isohko osa, 32 prosenttia artikkeleista käsitteli henkisyttä ja kansanomaista uskontoa. Uskontokritiikkiä oli vain parissa jutussa. (Taira, 2014, 5–7.)

Tutkija Teemu Tairan mukaan ihmiset muistavat negatiiviset uutiset muita paremmin, jolloin syntyy mielikuva siitä, että uskonnoista uutisoidaan konfliktien kautta. Mediassa luterilaisuuteen ja

uskontoon suhtaudutaan kuitenkin tavallisena osana yhteiskunnallista elämää. Sanomalehdissä kirjoitetaan myönteisemmin valtaviiran luterilaisuudesta kuin kirkon konservatiivisista herätysliikkeistä. Se ilmeni uskontouutisten luokittelussa myönteisiin, kielteisiin ja neutraaleihin uutisiin. (Taira, 2014,1, 13.)

Taira viittaa tutkimuksessaan uskontojournalistina The Timesissä pitkään toimineeseen Ruth Gledhilliin. Gledhill katsoo, että uskontouutisoinnissa kuten muussakin uutisoinnissa yllättävillä tapahtumilla on uutisarvoa. Jos jotakin poikkeavaa tapahtuu, siitä uutisoidaan. Uutinen lentokoneen joutumisesta onnettomuuteen myy paremmin kuin uutinen siitä, että lentokone odotetusti saapui päämääräänsä. (Taira 2014, 2.)

Kristinuskkoa ja luterilaista kirkkoa Taira kuvaa sisäisesti moninaiseksi. Konservatiivisimmat kristilliset ryhmät näkyvät mediassa erityisesti näiden puolustaessa avioliittoa miehen ja naisen välisenä liittona. Aineistossa oli myös lukuisia viitteitä kristillisdemokraatteihin ja silloiseen sisäministeri Päivi Räsäseen, joka on mediassa konservatiivisten kristittyjen mediakasvo. Itse jutuissa käsiteltiin kuitenkin uskonnon sijaan poliittisia asioita. (Taira 2014, 5, 7.)

Uskonto oli esillä eri juttutyypeissä, ei ainoastaan uutisissa. Uskontotoviittauksia oli pääkirjoituksissa, kolumneissa ja kulttuuri- ja urheilusivuilla sekä viihteellisissä jutuissa. Niitä oli myös mainoksissa, ilmoituksissa ja radio-ohjelmia käsittelevissä osioissa. (Taira 2014, 15–16.)

3. Uskontolukutaito

Uskontolukutaidosta suomalaisessa yhteiskunnassa -kirjan kirjoittajat, Donner-instituutin johtaja Ruth Ilmann, uskontotieteilijä Johanna Konttori, Uskontojen ja kulttuurien politiikan professori Aini Linjakumpu, tutkija-tohtori Inkeri Rissanen, uskontotieteen professori emerita Tuula Sakaranaho, tutkija Marja Tiilikainen ja uskonnonpedagogiikan professori Martin Ubani tarkastelevat uskontolukutaitoa kansalaistaitona sekä ammatillisena osaamisena.

Uskontolukutaidolla pyritään ymmärtämään uskontojen sisäistä maailmaa, niiden sisäistä dynamiikkaa ja osallisuutta yhteiskunnasta. Ymmärtämyksellä tarkoitetaan perehtymistä uskontoihin ja sitä, että niitä tehdään ymmärrettäväksi. Uskontolukutaito suhtautuu uskontoon ja uskoon vakavasti, tulkitsee niitä ja välittää niistä tietoa. Uskontolukutaidolla tarkoitetaan uskonnon tulkitsemista yhteiskunnassa esiintyvistä toimijoista, vuorovaikutuksista, ilmiöistä ja instituutioista. Uskontolukutaito tarkastelee uskonnon merkitystä yksilöille, uskontoon liittyvää vallankäyttöä ja uskonnollisten toimijoiden itseymmärrystä. (Linjakumpu ym. 2023, 44–45.)

Uskontojen yhteistyöjärjestö USKOT-foorumi ry edustaa kuutta eri uskontokuntaa: islamia, juutalaisuutta, kristinuskoa, myöhempien aikojen pyhiä, buddhalaisuutta ja hindulaisuutta. Järjestön mukaan uskontolukutaito muodostuu kyvystä ymmärtää uskontoja, tuntea niiden perinteitä sekä pyrkimyksestä kunnioittavaan kohtaamiseen. (Jardi ym. 2022, 6.)

Uskontolukutaidolla tarkoitetaan myös yhteiskunnallisen puheen ymmärtämistä. Uskontolukutaidolla ei tarkoiteta yksittäisten uskontojen sisältöjen tuntemista. Sen avulla voidaan analyyttisesti tarkastella uskonnon merkitystä ja asemaa yhteiskunnassa. Uskontoja ei lähestytä vain uskontojen omista näkökulmista. Uskontolukutaito käsitteenä eroaa uskonto-sensitiivisyydestä. (Linjakumpu ym. 2023, 74, 26.)

Uskontotutkija, teologian tohtori Esko Kähkösen mukaan uskontolukutaito auttaa hahmottamaan katsomusten ja uskontojen yhteiskunnallista roolia. Uskontolukutaitoon sisältyy sen tiedostaminen, ettei kukaan ole neutraali katsomusten suhteen ja tämä koskee niin uskonnottomia kuin uskonnollisia ihmisiä. Uskontolukutaitoinen ihminen ei sivuuta uskontoihin tai katsomuksiin liittyviä negatiivisia ilmiöitä, vaikka pyrkiiikin tasapuolisuuteen. (Gothóni ym. 2016, 271–272.)

Arjessa ei kohdata uskontoja, vaan ihmisiä, joiden elämässä uskonnolla on eri kokoisia rooleja. Joillekin uskonto näyttäytyy positiivisena voimavarana. Toisille uskonto edustaa vallankäyttöä, joka tuo mukanaan pelkoa ja pakkoa. Uskonto näkyy ihmisten arkielämässä lukuisin eri tavoin. Se vaikuttaa ihmisten pukeutumiseen, ajankäyttöön, kulutukseen ja käytökseen. Uskonto on läsnä

viranomaistyöskentelyyn, koulutuksen ja kansalaiskeskustelun areenoilla. (Linjakumpu ym. 2023, 28.)

Uskontolukutaidottomuus johtaa tulkitsemaan uskontoja abstraktioina, jotka ovat irrallisia maailmasta. Uskontolukutaito on yhdistelmä uskontojen merkitysten tuntemista ja kriittistä arviointia sen osalta, kuinka ne näkyvät yhteiskunnallisissa rakenteissa. Yksilöiltä ja yhteisöltä uskontolukutaito edellyttää etäisyyden ottamista omaan vakaumukseen, olipa se sitten uskonnollinen tai uskonnoton. Uskontoa tulisi voida lähestyä myös yhteiskunnallisena ilmiönä, jolla on erilaisia muotoja. Uskontolukutaito antaa valmiuksia itsereflektioon, erilaisuuden kohtaamiseen ja se lisää yhteiskunnallista ymmärtämystä. (Linjakumpu ym. 2023, 131, 32, 156, 171–172.)

Kontekstualisoinnilla uskonnot ja uskominen sijoitetaan osaksi yhteiskunnallis-poliittisia kokonaisuuksia, jolloin ne eivät jää irrallisiksi ihmisten elämästä tai yhteiskunnasta. Kriittisyydellä puolestaan tarkoitetaan uskontolukutaidon yhteydessä avointa ja tutkivaa lähestymistapaa uskontoihin. Uskontoihin suhtaudutaan samalla kriittisyydellä kuin muihinkin yhteiskunnallisiin asioihin. Uskontolukutaidolla pyritään avoimeen keskusteluun sekä arvojen vaalimiseen, kuten yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden. Uskonnolliset toimijat nähdään vallankäytön kohteina kuin vallankäyttäjinäkin. Vallan väärinkäytöksistä ei vaieta. Kriittisyydellä ei kuitenkaan tarkoiteta lähtökohtaisesti kielteistä suhtautumista uskontoon. (Linjakumpu ym. 2023, 45–46.)

Uskontolukutaito kuuluu ammatilliseen osaamiseen. Uskontolukutaito edistää yhteiskuntarauhaa, yhdenvertaisuutta ja keskinäistä ymmärrystä. Uskontolukutaito on akateemisen käsitteen lisäksi kansalaistaito, jota kaikki tarvitsevat. Uskontokeskustelut tuovat uskonnot näkyväksi. Katsomusten moninaisuus ja niistä kumpuavat kiistat luovat tarvetta uskontolukutaidolle. On kyettävä tarkastelemaan sitä, ketkä käyttävät ääntä tai ketkä hiljennetään, kun käsitellään uskontoja koskettavia näkemyseroja. Uskontolukutaitoa tarvitaan yhteiskunnallisissa keskusteluissa, jotta toinen ihminen kohdattaisiin ihmisenä ja hän tulisi kuulluksi. Uskontolukutaitoon kiinteästi liittyy kuuntelemisen taito, tapahtuipa vuorovaikutus medioiden kautta tai kasvokkain. Uskontolukutaito voi vähentää ”maalittamista” ja vihapuhetta. (Linjakumpu ym. 2023, 19, 75.)

3.1 Uskontolukutaidon käsitteen muotoutuminen

Uskontolukutaidon käsitteen tunnetuimpiin kehittäjiin voidaan nimetä Adam Dinham kollegoineen. Dinham määritteli uskontolukutaidon koostuvan kategorisoinnista, asennoitumisesta, tiedoista ja taidoista. (Linjakumpu ym. 2023, 27.) Kirkkohistorian dosentti, Diakin kasvatuksen yliopettaja Mikko Malkavaara pitää uskontolukutaitoa uutena käsitteenä, joka liittyy kysymyksiin uskonnon näkymisestä julkisessa tilassa, uskonnon merkityksestä yksilöiden elämässä ja uskonnon poliittisesta roolista. Malkavaara nimeää teologian tohtorin ja Diakin tutkijan Esko Kähkösen

uskontolukutaidon kehittäjien yhdeksi pioneeriksi. Diak on järjestänyt joitakin vuosia sitten uskontolukutaidon kursseja. Uskontolukutaidosta kiinnostuttiin ensin Lontoossa, josta se levisi Yhdysvaltojen Harvardin yliopistoon ja Suomeen. Uskontolukutaito linkittyy uskonnollisten ilmiöiden tuntemiseen ja tunnistamiseen. Uskontolukutaidosta kertovat ensimmäiset julkaisut Malkavaara sijoittaa 2010-luvun tuntumaan. Malkavaaran mukaan yhteiskunnan muutos on synnyttänyt tarvetta tuntea uskonnollisuuden ja uskontojen uudistunutta roolia. Kirkon jäsenmäärän lasku ei tarkoita, että uskonnollisuus olisi vähenemässä. Luterilaisuuden rinnalle on tullut monia uskontoja. (Malkavaara 2020.)

Esko Kähkösen mukaan vuoden 2016 paikkeilla uskontolukutaito oli vielä vakiintumaton käsite, vaikka Harvardin ja Lontoon yliopistoissa uskontolukutaitoa tutkittiin jo. Harvardin yliopistossa koulutettiin journalisteja ja terveystieteiden ammattilaisia sekä Yhdysvaltojen ulkoministeriön virkamiehiä uskontolukutaitoprojekteissa. (Gothóni ym. 2016, 262, 266–267.)

Kähkönen viittaa kahteen tutkijaan, Lontoon yliopiston (Goldsmiths) yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan Abby Dayn ja Adam Dinhamin käsityksiin uskontolukutaidosta. Heidän mukaansa uskontolukutaidossa keskeistä on se, että tunnistetaan uskonto legitimiinä ja keskeisenä osana julkisuutta, tunnetaan uskonnollisia perinteitä ja torjutaan perusteeton yleistäminen. Dayn ja Dinhamin mukaan uskontolukutaito tukee ehyttä moniuskontoista yhteiskuntaa, jossa on tilaa niin uskonottomuudelle kuin uskonnollisuudelle. Edellä mainitut tutkijat pitävät uskontolukutaitoa kansalaistaitona, eivät teologiana. (Gothóni ym. 2016, 268.)

Kähkösen uskontolukutaitoa käsittelevässä artikkelissa viitataan Diane L. Mooreen, joka johti Harvardin yliopiston uskontolukutaito-ohjelmaa. Mooren mukaan poliittisten ja taloudellisten ilmiöiden ymmärtäminen edellyttää kulttuurisen kontekstin tuntemista, jonka osana uskontokin on. Uskontolukutaito auttaa erittelemään ja analysoimaan kulttuuristen, poliittisten ja yhteiskunnallisten asioiden uskonnollisia ulottuvuuksia ja sitä, kuinka ne ovat kosketuksissa toinen toisiinsa. (Gothóni ym. 2016, 267.)

3.2 Uskonnollinen toimijuus

Uskontolukutaidossa uskontoa lähestytään ensisijaisesti uskonnollisen toimijuuden kautta. Yhteisöt, viralliset instituutiot, vapaamuotoiset liikkeet, yksilöt ja julkiset diskurssit tuottavat uskontoa. Uskonnollista toimijuutta on monenlaista ja se on kytköksissä yksilöihin sekä yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Uskontojen heterogeenisyys jää usein piiloon. Usein juutalaiset, muslimit ja kristityt laitetaan kattotermien alle, kuten tilastoissa. Ilman uskontolukutaidon soveltamista shiia- ja sunnamuslimien eroa ei tunnisteta. Uskontojen väliset moninaiset tulkinnat ja vaihtelevat käytännöt eivät välity. (Linjakumpu ym. 2023, 29.)

Uskontolukutaitoon liittyy vuorovaikutus ja kontekstualisointi. Onkin tärkeää ymmärtää, miten uskontoja muovaa oppien ja tekstien lisäksi ihmiset, arvot, tunteet ja esineet. Uskontoihin vaikuttavat myös yhteiskunnalliset rakenteet, historialliset kehityskulut, valtarakenteet ja teologiset järjestelmät. Uskontoja muokkaavat myös ihmisten henkilökohtaiset kokemukset, tunteet ja näkemykset. Uskonnollisia identiteettejä ei pitäisi Linjakummun ja kumppaneiden mukaan pitää siksi pysyvinä, vaan kehittyvinä. Uskonto voi synnyttää kokemuksen samanlaisuudesta tai erovaisuudesta suhteessa muihin ihmisiin. (Linjakumpu ym. 2023, 33.)

Uskonnon merkitys on yksilöllinen. Joillekin ihmisille uskonto ohjaa kaikkia tärkeitä elämänvalintoja, antaa elämään moraalisia suuntaviivoja ja eksistentiaalista merkitystä. Toisille uskonto edustaa kulttuuria, historiaa, perinteitä ja liittyy perhe-elämään tai ammattiin.

Uskonnollisuus on osa ihmisen identiteettiä, kuten etnisyys, ikä, asema yhteiskunnassa tai sukupuoli. Se, miten ihmiset sitoutuvat uskuntoon henkilökohtaisella ja yhteiskunnallisella tasolla, vaihtelee. Uskonnollista identiteettiä toteutetaan eri tavoin. On siis monia tapoja olla esimerkiksi buddhalainen tai pakana. (Linjakumpu ym. 2023, 42.)

3.3 Uskonnon rooli suomalaisessa yhteiskunnassa

Uskonnoilla on yhä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Uskonto on läsnä julkisuudessa, yhteiskunnallisissa keskusteluissa sekä politiikassa. Enemmistö suomalaisista kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon, joskin jäsenmäärä laskee edelleen. Maahanmuutto on lisännyt uskontojen ja katsomusten määrää. Niiden suomalaisten määrä, jotka eivät kuulu mihinkään uskontokuntiin, kasvaa. Uskontolukutaitoa tarvitaan, jotta voidaan ymmärtää uskonnon roolia yhteiskunnassa. (Linjakumpu ym. 2023, 11.)

Yhteiskuntien modernisaation katsottiin 1960–1970-luvulla johtavan siihen, että uskontojen asema heikkenisi niin kulttuurisesti, yhteiskunnallisesti kuin poliittisesti. Tällaisen suoraviivaisen sekularisaation tulkinnan kiistävät nykyään monet tutkijat. Maailmallistumiskehitys ei ole ollut maailmanlaajuista, mutta monet vakiintuneet instituutiot ja perinteiset uskonnot ovat läntisessä maailmassa hiipuneet. Ulkopuolinen maailma vaikuttaa uskontoihin, siinä missä uskonnotkin muokkaavat maailmaa. (Linjakumpu ym., 12,33.)

Uskontolukutaitoa tarvitaan yhä monimuotoisemmaksi ja kansainvälisemmäksi muodostuvassa yhteiskunnassa. Suomalaisen yhteiskunnan kristillisten juurien tunteminen auttaa ymmärtämään erilaisia kulttuureja. Suomen evankelis-luterilainen kirkko teki omat hallitusohjelmatavoitteet, jonka yhdessä kohdassa kerrotaan uskontolukutadosta keskinäistä ymmärrystä vahvistavana tekijänä. (Evankelis-luterilainen kirkko, 2023.)

Uskontolukutaidolla pyritään ymmärtämään uskontojen vaikutusta yhteiskuntaan silloinkin, kun ne pysyttelevät enemmän taustalla. Suomalainen ympäristö voi vaikuttaa sekulaarilta, vaikka luterilainen perintö näkyy monissa vakaumuksissa, asenteissa ja aatteissa. Uskonnot ovat sidottuja historiaan, kulttuuriin ja maantieteelliseen sijaintiin. Ruotsissa moni kokee itsensä ei-uskonnolliseksi ihmiseksi. ”Juurtunut luterilaisuus” jää usein näkymättömäksi, vaikka se on vaikuttanut ihmisten näkökulmiin uskonnosta tai uskonnottomuudesta. Yhteiskuntaan juurtunut uskonto tulee ihmiselle usein näkyväksi silloin, kun hän tulee kosketuksiin toisenlaista uskonkäsitystä edustavan ihmisen kanssa. (Linjakumpu ym. 2023, 32.)

Uskontoihin liittyvät kysymykset vaihtelevat Suomessa alueellisesti. Pienillä paikkakunnilla herätysliikkeet vaikuttavat koulujen arkeen. Kasvukeskuksissa ja pääkaupunkiseudulla katsomusten moninaisuus haastaa opettajien ja rehtorien osaamista. (Linjakumpu ym. 2023, 155.)

Teologian tohtori ja uskontotutkija Esko Kähkösen mukaan uskontolukutaidon merkitys kasvaa, koska uskonnon julkisessa asemassa on tapahtunut muutoksia. Moniuskontoisessa yhteiskunnassa on myös haasteita, joihin uskontolukutaitoa tarvitaan. Sosiaali- ja terveysaloilla sekä journalismissa on tärkeää tunnistaa ja tunnustaa uskonnollisia ulottuvuuksia. Uskontolukutaidon kehittäminen tulee tapahtua tietoisesti, joskin kriittisesti. Uskontolukutaito on kansalaistaito, joka voi luoda siltaa uskonnollisuuden ja sekulaarin välille. Uskontolukutaidon kautta voidaan käsitellä, millainen on uskonnon rooli julkisuudessa ja yhteiskunnassa. Maahanmuutto osaltaan lisää keskustelua uskonnoista. (Gothóni ym., 2016, 261—262.)

3.4 Uskonnon äänenä toimiminen

Dosentti Teemu Taira on tutkinut uskontojen näkymistä suomalaisissa sanomalehdissä. Tairan mukaan selvittämällä, keiden ääni kuuluu mediassa, voidaan ymmärtää uskonnon läsnäoloa mediakentällä. Voidaan tarkastella sitä, ovatko uskontoaiheisissa jutuissa kommentoimassa uskontokriitikot, asiantuntijat, uskonnolliset yksilöt tai muut tahot. Taira tarkasteli kolmen sanomalehden sisältöä viikon ajalta. Ei-vakiintuneiden uskontojen, muslimien tai uskontokriittisten yhdistysten edustajia ei ollut yhdessäkään Helsingin Sanomien, Turun Sanomien tai Ilta-Sanomien valikoiduissa sanomalehdissä. Usein jutuissa kuultiin jotakuta, joka edusti luterilaista kirkkoa. Taira korostaa, että aineiston pohjalta voidaan muotoilla hypoteeseja ja tulevia tutkimusasetelmia. Tairan tutkimusaineiston perusteella ei voida tyhjentävästi vastata kysymykseen siitä, ketkä toimivat uskonnon ääninä mediassa. (Taira 2014, 17–18.)

Mediassa tulisi kiinnittää huomiota siihen, keitä pyydetään kommentoimaan uskontoja julkisuuteen. On huomattu, että mediassa samoja teemoja kommentoivat usein samat henkilöt. Toimivatko uskonnon äänenä tutkijat, uskonnolliset auktoriteetit vai tavalliset uskovat tai ihmiset, joita asia

koskee? Usein evankelis-luterilaisen kirkon äänenä toimii piispa tai arkkipiispa. Islamin kohdalla tilanne on toinen, sillä sen hierakia on toisenlainen. Imaami puhuu vain oman yhteisön äänenä, ei Islamin. Olisi tärkeää, että huivin käytöstä pyydetäisiin kommentteja myös sitä käyttäviltä naisilta, ei ainoastaan imaameilta. (Linjakumpu ym. 2023, 53.)

Kaikissa uskonnollisissa liikkeissä ja yhteisöissä käytetään valtaa, koska niitä hallinnoidaan jollakin tavalla. Väkivaltaakin esiintyy uskonnollisen vallankäytön yhteydessä. Yksi keskeinen kysymys vallankäyttöön liittyen on se, kuka saa edustaa uskontoa ja toimia eräänlaisena uskonnon äänenä ja millaisilla valtuuksilla. Uskonnollisina ääminä toimivat esimerkiksi uskonnolliset johtajat. Uskonnollisuuden harjoittaminen henkilön omista lähtökohdista käsin lisää niitä, jotka määrittelevät uskonnollisten auktoriteettien sijaan itse, mihin he uskovat ja miten he elävät. (Linjakumpu ym. 2023, 36–37.)

Linjakummun ja kumppaneiden mukaan, uskontolukutaito tarkoittaa kriittistä suhtautumista uskontoihin ja niihin, jotka ottavat osaa keskusteluihin uskonnoista. Joillekin suodaan valtuudet toimia ”uskonnon äänenä” demokraattisen prosessin kautta, jolloin tehtävään valittu toimii esimerkiksi virasta käsin. Yhteisönsä äänenä voi toimia esimerkiksi yhteiskunnallisesti vaikutusvaltaiset henkilöt ja julkisuudessa olevat ihmiset. Ne, jotka toimivat uskonnon ääminä, määrittelevät suhteita uskonnon ulkopuolella oleviin tahoihin. Tyypillisesti uskonnollisten yhteisöjen ääntä käyttävät miehet. On haastavaa osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun, jos joutuu pelkäämään oman taustan tai elämäntavan vuoksi mitätöintiä. (Linjakumpu ym. 2023, 28,74–75.)

3.5 Media uskontokeskustelun areenana

Mediasta on muodostunut nykyajan ihmiselle yksi tärkeimmistä kanavista, jonka kautta haetaan tietoa uskonnoista. Kansalaisilta kysytään medialukutaitoa ja journalismilta moninäkökulmaisuutta, median ollessa monille merkittävin tietolähde. Uskontolukutaidon puuttuminen voi näkyä mediassa esimerkiksi niin, että juutalaisuudesta annetaan yksipuolinen kuva. Media saattaa kuvata hasidin juutalaisen perikuvana, vaikka tämä edustaa pientä juutalaista herätysliikettä. Media saattaa luoda hasidista ”yleispätevän juutalaisen” kuvavalintojen kautta. Mielikuva juutalaisista jää tällöin yksipuoliseksi. Tutkijoiden parissa on pohdittu sitä, käsitelläänkö islamia tasapainoisesti joukkoviestimissä. Uskontolukutaitoon kuuluu sekin, että osataan kysyä, onko kyse uskonnosta vai jostakin muusta asiasta. Tiedotusvälineiden uutisointiin tulee soveltaa medialukutaidon lisäksi uskontolukutaitoa. (Linjakumpu ym. 2023, 56, 158–159, 148–149.)

Journalistitkin tarvitsevat uskontolukutaitoa, jotta mitään uskontoa ei aseteta erityisasemaan myönteisessä tai kielteisessä mielessä. Uskontojen syyksi ei tule asiantuntemattomasti yhdistää jotakin tapahtumaa tai ilmiötä. Uskonnon ohittaminen ajankohtaisten asioiden tarkastelussa olisi

sekin virhe toimittajalta. Mediassa toimivat ihmiset luovat omalla toiminnallaan mielikuvia uskonnoista. (Gothóni ym. 2016, 269.)

Mediamaailman murros heijastuu keskusteluihin uskonnoista. Reaaliaikainen uutisointi, kansalaiskeskustelu ja näiden keskusteluiden ylikansallisuus tuovat mielipiteenvaihtoon uuden ulottuvuuden. Uskontoihin liittyvät keskustelut jäävät harvoin paikallisiksi edellä mainittujen tekijöiden johdosta. Samankaltaisia väittelyjä esimerkiksi huivin käytöstä käydään monissa maissa. Median kautta uskontoa koskevat ilmiöt nousevat voimakkaammin esille. Uskonnolliset yhteisöt ja uskonnot ovat yhä vahvemmin tilivelvollisia. (Linjakumpu ym. 2023, 75.)

Uskonnoista käydään keskustelua mediassa. Tämän lisäksi mediassa kuullaan uskonnon edustajia, joskaan kaikki uskontokunnat eivät ole äänessä yhtä paljon. Sosiaalinen media on tasaverstaistanut keskustelijoita, koska äänessä eivät ole vain johtajat. Yleistynyt vihamielinen puhe on haaste sosiaaliselle medialle. Suomen evankelis-luterilainen kirkko on aktiivisesti mukana radiossa, tv:ssä ja sosiaalisen median keskusteluissa. Juutalaisia, muslimeja ja kristittyjä kokoava USKOT-foorumi ja Vapaa-ajattelijat ovat nekin aktiivisia viestijöitä julkisuudessa. (Linjakumpu ym. 2023, 53–54, 155.)

4. Sisällönanalyysi tutkimusmenetelmänä

Tutkijat Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi tarkastelevat kirjassaan sisällönanalyysiä laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä. Sisällönanalyysiä voidaan lähestyä yksittäisenä tutkimusmetodina sekä väljänä teoreettisena kehyksenä. Sisällönanalyysiin voidaan soveltaa monia erilaisia teoreettisia lähtökohtia, vaikka ne eivät suoranaisesti ohjaa sisältöjen analysoimista. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 103.)

Sisällönanalyysillä pyritään systemaattiseen ja objektiiviseen analyysiin. Analysoitava aineisto voi olla päiväkirja, haastattelu, dialogi, artikkeli, kirje, jo tehty analyysi tai jokin muu dokumentti. Analyysimenetelmällä tavoitellaan tiivistä kuvausta jostakin ilmiöstä. Järjestetty aineisto ei ole itsessään tutkimuksen tulos. Tutkijan tulee tuottaa perusteltuja johtopäätöksiä aineistosta, muutoin tutkimus jää vaillinaiseksi. Sisällönanalyysi on tekstinanalyysiä, jossa etsitään merkityksiä teksteistä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 117.)

Aineiston analyysi tarkoittaa aineiston käsittelemistä teoreettiseen tai käsitteelliseen muotoon. On olemassa useita eri menetelmiä laadullisen analyysin tekemiseksi. Analyysimenetelmä on tapa käsitellä aineistoa. (Günther ym.) Yhteiskuntatieteissä puhutaan selittävästä ja kuvailevasta analyysistä. Kuvaileva analyysi vastaa kysymyksiin millainen ja kuinka paljon. (De Vaus, 1994.)

Laadullisen aineiston tyypillisimmät analysointitavat ovat teemoittelu, taulukointi, sisältöerittely, diskurssianalyysi, keskusteluanalyysi, käsitetutkimus, tyypittely ja grounded theory. (Hiltunen, 2023.) Opinnäytetyössäni käytän näistä teemoittelua, taulukointia ja sisältöerittelyä (sisällönanalyysi).

Opinnäytetyössäni analysoin kristillisten lehtien sisältöä. Teemoittelen lehtien sisältöä eri luokkiin, kuten esimerkiksi uutisiin ja kolumneihin. Tutkimusaineistoni järjestän taulukkomuotoon. Teen kristillisten lehtien sisällönanalyysiä erityisesti siitä näkökulmasta, keiden ääni niissä kuuluu. Sisällönanalyysiä käytän opinnäytetyössäni ensisijaisesti tutkimusmetodina.

4.1 Aineistolähtöinen analyysi

Aineistolähtöisellä analyysillä voidaan tarkoittaa aineiston pelkistämistä, ryhmittelyä, ala- ja yläkategorioiden luomisesta, aineiston kuvailua ja merkityksien jäsentymistä ja niiden tulkintaa sekä koordinoivaa tulkintaa. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 114.)

Toteutan opinnäytetyössäni aineistolähtöistä analyysiä. Siinä aineiston hankinta, analyysi ja raportointi ovat kaikki aineistolähtöisiä. Viitekehys muodostuu aineistolähtöisessä analyysissä metodologiasta ja siitä, mitä tutkittavasta ilmiöstä tiedetään jo. Muita laadullisen tutkimuksen analyysimuotoja ovat teoriaohjaava analyysi ja teorialähtöinen analyysi. Aineiston analyysin yhteydessä puhutaan myös keksimisen logiikasta. Tutkijan on itse kehitettävä tuottamansa analyysin viisaus. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 112 –113.)

Tuomi ja Sarajärvi viittaavat kirjassaan tutkija Timo Laineen kirjaan, Miten kokemusta voidaan tutkia, fenomenologinen näkökulma. Laineen mukaan aineistolähtöisessä analyysissä aineiston kuvauksessa tutkimuskysymykset auttavat nostamaan aineistosta oleellinen sisältö esille. Fenomenologinen näkökulma tässä yhteydessä tarkoittaa intuition roolia, kun aineistosta löydetään merkityskokonaisuudet. Se edellyttää huolellista perehtymistä aineistoon. Tutkija käy toistuvaa vuoropuhelua aineiston ja siitä tekemiensä tulkintojen välillä. Aineisto eritellään omiin merkityskokonaisuuksiin, jotka analyysissä tuodaan yhteen. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 115.)

Laadullinen aineisto perustuu teksteihin, jotka voivat olla tutkijan tuotoksia tai tutkijasta täysin riippumattomia (Eskola & Suoranta, 2000, 15).

Aineistoa on järjestettävä, jotta on mahdollista tehdä sisällönanalyysiä. Luokittelu on helpoin tapa järjestää aineistoa, joka on tyypillistä kvantitatiiviselle analyysille. Aineistoa eritellään eri luokkiin ja tämän jälkeen lasketaan, kuinka monta kertaa kukin luokka mainitaan. Tavallisesti aineisto esitetään taulukkomuodossa. Laadullisessa tutkimuksessa lukumäärillä ei ole aina merkitystä. Teemoittelu on luokittelun kaltaista aineiston järjestämistä, lukujen sijaan painotetaan sitä, mitä eri teemoista on kerrottu. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105.)

Sisällön erittely tarkoittaa perinteisesti tekstin sisällön kvantitatiivista kuvaamista. Tilastollisessa sisällön erittelyssä tutkitaan sitä, miten ja mitä jostakin asiasta on kirjoitettu. Sisällön erittely sopii tutkimukseen, jossa kartoitetaan, millaisista aiheista mediassa kirjoitetaan. Luokitusrunkoa käytetään usein sisällön erittelyyn. Sisällön erittelyllä kuvataan monia eriä tapoja järjestellä ja luokitella laadullista aineistoa. (Eskola, Suoranta, 2000, 185, 187.)

Sisällön erittelyllä kuvataan kvantitatiivisesti dokumenttien sisältöä, kun taas sisällönanalyysillä aineistoa kuvataan sanallisessa muodossa. Opinnäytetyössäni teen sisällön erittelyäkin, mutta keskityn aineiston kuvaamiseen sanallisesti eli sisällönanalyysiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 119.)

Teemoittelulla aineisto pilkotaan osiin ja järjestetään eri aihepiirien mukaisesti. Sen avulla tekstimassasta etsitään ja erotellaan tutkimusongelman kannalta olennaiset asiat. Teorian ja aineiston vuoropuhelu on teemoittelussa keskeistä. (Hiltunen, 2023.)

Aineiston keruun jälkeen kannattaa pian siirtyä aineiston analysointiin, koska silloin sen täydentäminen ja käsittely on helppoa ja inspiroivaa. Opinnäytetyössä ei ole mahdollista kypsytellä pitkään ja ottaa ajallista etäisyyttä, vaikka tutkimusongelman ymmärtämisen kannalta se voisi olla hyvä tapa edetä. Analysoidut tutkimustulokset pitää avata ja tulkita tutkimuksen lukijalle, muutoin työ ei ole vielä valmis. Tulkinta tarkoittaa analyysin tulosten pohtimista ja johtopäätösten tekemistä. Tulkinnassa keskeistä on tutkimuksen tulosten merkityksen pohtiminen. (Hirsjärvi ym. 1996, 224,229.)

4.2 Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tutkimus

Sirkka Hirsjärvi, Pirkko Remes ja Paula Sajavaara nostavat Tutki ja kirjoita -kirjassa esille useiden metodiasiantuntijoiden näkemyksiä siitä, kuinka kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus täydentävät toisiaan. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa keskitytään numeroihin ja kvalitatiivisessa merkityksiin. Näitä kahta tutkimuksellista lähestymistapaa on haastavaa tarkkarajaisesti erottaa toisistaan. (Hirsjärvi ym. 1996, 136–137.)

Tutkimuksen tarkoituksena voi olla jonkin asian tai ilmiön kartoittaminen, selittäminen, kuvaileminen tai ennustaminen. Kuvailevassa tutkimuksessa dokumentoidaan ilmiön merkittäviä ja oleellisia piirteitä. Tutkijan tehtävänä on kuvailla ilmiöön liittyviä uskomuksia, prosesseja, tapahtumia ja huomattavimmat käyttäytymismuodot. (Emt. lähde, 138–139.) Opinnäytetyössäni kuvailen kristillisten lehtien sisältöä. Dokumentit ovat lehtien eri numeroita.

Opinnäytetyössäni on kvalitatiivisen ja kvantitatiivisen tutkimuksen elementtejä. Erittelen aineistoa taulukkoon ja merkitsen, kuinka monta kertaa eri asiat toistuvat kristillisissä lehdissä. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sen merkitsemistä, kuinka usein lehdissä haastateltiin esimerkiksi pappeja. Opinnäytetyöni tulokset kuvaan ensisijaisesti tekstimuodossa. Analysoin aineistosta löytämiäni asioita ja niiden merkityksiä.

Laadullisen tutkimuksen aineistoa kuvataan lähtökohtaisesti ei-numeraalisesti. Laadullisen tutkimuksen aineistoon voidaan soveltaa myös numeraalista eli kvantitatiivista lukutapaa. (Eskola & Suoranta, 2000, 13.)

Opinnäytetyössäni selvitän ja kuvailen sitä, keittä pyydetään haastatteluita, näkemyksiä ja kannanottoja kristillisiin lehtiin.

Tutkimuksen mittaustulosten tulee olla toistettavissa (reliabelius) ja sisällön luotettavaa (validius). Mittaustulosten toistettavuus voidaan osoittaa eri tavoin. Tutkimuksen luotettavuudesta kertoo se, miten mittari tai tutkimusmenetelmä pystyy mitata tai tarkastella tutkimuskohdetta. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijat usein kertovat tarkasti tutkimusprosessista ja siinä tehdyistä valinnoista. Sillä pyritään osoittamaan tutkimuksen luotettavuus. Luokittelujen tekeminen on tärkeä osa laadullista tutkimusta ja valitut luokat pitää perustella lukijalle. Samoin tutkijan pitää esittää perustelut tutkimustuloksista tekemilleen tulkinnoille. Lukijalle voidaan näyttää myös alkuperäisiä dokumentteja, joita tutkimuksessa on hyödynnetty. (Hirsjärvi 1996, 231–233.)

Tein Webropol-kyselylomakkeen, jossa kysyttiin haastateltavien ja siteerattujen roolia, ikää, sukupuolta ja titteliä. Halusin myös koota tietoa siitä, millaisia sisältöjä kristillisissä lehdissä on ja miten ne mahdollisesti eroavat keskenään. Tämän vuoksi kyselylomakkeeseen merkitsin juttujen aiheet, otsikot ja juttutyypit. Kristillisissä lehdissä on myös tunnustuksellisia juttuja, joissa esimerkiksi opetetaan Raamatun eri aiheista. Lomakkeeseen merkitsin vain tunnustuksellisten juttujen määrät jokaisesta numerosta. Tämän luvun lopussa kerrotaan lisää tunnustuksellisten juttujen osuudesta.

Opinnäytetyöni tulokset kertovat siitä, millaisista aiheista kristillisissä lehdissä kerrotaan ja keittä jutuissa kuullaan. Juttujen otsikoita kertyi 499, joka on myös analysoitavien juttujen tarkka määrä.

Tein sisällön analyysiä kuudesta eri kristillisestä lehdestä. Valitsin seuraavista lehdistä kustakin neljä numeroa: RV, Kotimaa, Kirkko ja kaupunki -lehden Helsingin aluepainos, Sana, Uusi Tie ja Hyvä Sanoma. Jokaisesta lehdestä on valittu satunnaisesti yksi numero vuosilta 2020, 2021, 2022 ja 2023.

5. Tulokset

Kirkko ja kaupunki -lehden levikki on 340 000. Lehti ilmestyy 20 kertaa vuodessa. Sitä julkaisee Helsingin seurakuntayhtymä ja se jaetaan evankelis-luterilaisen seurakunnan jäsenille pääkaupunkiseudulla ja sitä on saatavilla myös jakelutelineistä. Vuonna 1942 perustetun lehden päätoimittaja on Pauli Juusela. Kirkko ja kaupunki -lehdestä otetaan kolme aluepainosta Vantaa, Espoo ja Helsinki. Opinnäytetyössäni valitsin Helsingin aluepainoksen, koska arvioin sen olevan suurin levikiltään.

Kotimaa -lehden lukijamäärä printissä ja digilehdessä on yhteensä 95 000. Lehti ilmestyy 45 kertaa vuodessa valtakunnallisille tilaajille. Vuonna 1905 perustetun Kotimaan päätoimittaja on Freija Özcan. Viikoittain ilmestyvän lehden kustantaja on Sacrum-Kotimaa Oy.

Sana -lehti ilmestyy kahdesti kuussa. Vuonna 1945 perustetun lehden julkaisija on Kansan Raamattuseuran Säätiö. Sanan päätoimittaja on Ilkka Enkenberg. Yhden numeron lukijamääräksi lehti ilmoittaa 45 000 (printti ja digilehti). Lehti kuvaa itseään Suomen suurimmaksi kristilliseksi aikakauslehdeksi.

Viikoittain ilmestyvä Uusi Tie -lehti on perustettu vuonna 1964 ja sitä julkaisee Kustannus Oy Uusi Tie. Lehden päätoimittajana toimii Santeri Marjokorpi. Levikin suuruus on noin 6500. Vuonna 1942 perustetun Hyvä Sanoma -lehden kuukausilevikki on 5 000. Lehdellä on kolme extranumeroa, joiden levikki on 30 000–100 000. Lehti ilmestyy 11 kertaa vuodessa, yhden numeron ollessa tuplanumero. Lehden toimituspäällikkö on Ruut Ahonen. RV (aiemmin Ristin Voitto) ilmestyy viikoittain Aikamedian julkaisemana. Lehti luonnehtii itseään helluntailiikkeen viikkolehtenä. Levikki on kuukaudessa 6000 painosta. Vuonna 1912 perustetun lehden päätoimittaja on Veera Hug.

Aineiston rajaukseen vaikuttivat tutkimustulosten yleistettävyyden ja se, että halusin tietoa viime vuosina julkaistuista numeroista. Aineiston kokoon vaikutti osaltaan myös opinnäytetyöhön käytettävissä oleva aika. Analysoitavan materiaalin laajuus on riittävä siihen, että siitä pystytään tekemään joitakin yleistyksiä kristillisten lehtien sisällöstä.

Valitsin nämä edellä mainitut lehdet, koska ne olivat kaikki vakiintuneita kristillisiä julkaisuita ja minulle entuudestaan tuttuja. Tiesin myös, mistä voisin alkaa keräämään näiden lehtien numeroita analyysiä varten. Valtaosa numeroista löytyi tuttavapiiristä ja parin lehden kohdalla sain täydennystä suoraan lehtien toimituksista. Valitsemalla satunnaisia numeroita sain monipuolisemman aineiston käsiteltäväksi verrattuna siihen, että olisin ottanut esimerkiksi kaikista lehdistä jouluteemaiset numerot. Toinen syy siihen, miksi lehtien numerot ovat eri kuukausilta, on se, että pystyin hyödyntämään saatavilla olevaa materiaalia. Halusin ottaa analysoitavaksi eri

tyylisiä lehtiä. Lehdissä on erilaisia painotuksia juttuaiheissa, lukijakunnassa, ilmestymistiheydessä sekä toisistaan poikkeavia linjauksia suhteessa teologisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin.

Tässä luvussa esitellään sisällönanalyysin keskeisiä tuloksia. Webropol-kyselylomakkeessa oli viisitoista kohtaa, joiden tuloksista kerrotaan seuraavissa alaluvuissa. Analysoitavia juttuja oli yhteensä 499. Sana sisälsi 20,2 prosenttia, Kotimaa 20,1 prosenttia, Hyvä Sanoma 17,1 prosenttia, Kirkko ja kaupunki (Helsinki-aluepainos) 16,9 prosenttia, RV 13 prosenttia ja Uusi Tie 12,7 prosenttia kaikista jutuista.

Opinnäytetyö Sisällön analyysi

1. Valitse mikä lehti on kyseessä

RV

Kotimaa

Kirkko ja kaupunki, Helsinki-aluepainos

Sana

Uusi Tie

Hyvä Sanoma

2. Numeron ilmestymisvuosi

2020

2021

2022

2023

Jokaista analysoitavaa juttua kohden täytettiin oma lomake.

5.1. Jutun otsikko

Kaikkien juttujen otsikot merkittiin lomakkeeseen. Otsikot kuvaavat juttujen aiheita ytimekkäästi ja kertovat aiheiden laajasta kirjosta. Jutuilla oli esimerkiksi tällaisia otsikoita: Uusi kaunis elämä, Varjelusta, etiäisiä ja kummia kokemuksia, Kristinusko kultaa, feminismi rihkamaa, Vaikeuksien vahvistama usko, Uusi juhlateltha jäi pieneksi, Kirkkohallitus pyytää Arsenia huomioimaan hyvät tavat, Piispat kertovat avioliittokäsityksensä, En halua olla uskovainen ja Kiinan kristittyjen kamppailu.

Otsikot olivat keskenään monen tyylisiä ja eri mittaisia, joka johtuu muun muassa erilaisista juttutyypeistä. Osa otsikoista oli uutisille tyypillisiä otsikoita eli neutraalin asiallisia. Useat otsikot olivat vain kahden sanan mittaisia ja oli joukossa muutama yhden sanan otsikkokin. Kahden sanan mittaisia otsikoita oli muun muassa nämä: Parantava kosketus, Äidin hermot, Apua

pornoaddiktioon, Suuntaa etsimässä, Hypyllä taivaaseen, Pyhää kapinallisuutta, Askeleet muutokseen ja Kuuhun ihastunut. Yhden sanan mittaisia otsikoita olivat esimerkiksi Kesäparta, Taitelijapappi, Fillarifriikit, Auttamistyö, #taivas ja Suurinta? Muutamissa otsikoissa oli sitaatti haastateltavalta: Poikani tietää, että on hän rakas (Sana), Haluan toimia perheeni parhaaksi (Kirkko ja kaupunki), Loppuelämäni tärkein tehtävä on selvittää välini Luojan kanssa (Uusi Tie) ja Olen kasvanut levon hyväksymisessä (RV).

3. Jutun otsikko

Vastaajien määrä: 499

Vastaukset
Tämän julmuuden täytyy loppua
Kaipaen tavattomasti entistä elämääni ja kotiani Hersonissa
Äidin hermot
AIDS:in pelko on pahempi kuin tauti
Kuono kohti kirkkoa
Hyvää elämää ylläpitävä harjoitus
On ihme, että olen elossa
Uskonnollisesta yhteisöstä irtautuva jää terveydenhuollossa usein ilman tukea
Osallisia valosta jo nyt
Uskon dokumentit
Oman elämän ohjaksissa
Parantava kosketus
Fatim Diarra tuntee Raamattunsa
Teemu Halmela taklaa digipulmia
Nuorille halutaan lisää vaikuttamisen mahdollisuuksia
Kellotapulin kesäterassi aloitti toimintansa
Kysymys työajasta etenee hallinto-oikeuteen
Tuomiokirkon portaat pestään
Vihkiajat keskustan kirkkoihin varattavissa

5.2 Jutun aihe

Valmiita juttuaihekatteorioita oli 56. Yli 80 prosenttia juttujen aiheista sijoittui Muu aihe, mikä-osioon. Juttuaiheiden kohdalla oli suurta hajontaa. Tämä oli monivalinta-kysymys. Osa juttujen aiheista merkittiin valmiiseen aihekategoriaan sekä kohtaan Muu aihe, mikä. Harvassa jutussa oli vain yksi selkeä pääaihe. Jutuissa käsiteltiin tyypillisesti kahta aihetta.

Raamattu oli juttuaiheena 6,4 prosentissa jutuista, perhe-elämä 3,8 prosentissa, kristilliset juhlapyhät 3 prosentissa, tunteet 3 prosentissa, luonto 2,6 prosenttia ja evankeliumi 2,4 prosentissa. Venäjän hyökkäyssota oli aiheena 2,2 prosentissa jutuista.

Kristillisistä juhlapyhistä kertovien juttujen määrä on sidoksissa lehden numeron julkaisuajankohtaan. Kesäisin ei kirjoiteta esimerkiksi tapaninpäivän hengellisestä merkityksestä. Seurakuntavaaleja käsiteltiin 1,2 prosentissa jutuista ja eduskuntavaaleja puolestaan 0,2 prosentissa jutuista. Lehtien numerot olivat eri vuosilta ja kuukausilta, joten näistä luvuista ei voi tehdä yleistyksiä siitä, miten usein kristilliset lehdet kirjoittavat vaaleista.

5.2.1 Juttujen aiheet painottuvat kulttuuriin ja Jumala-suhteeseen

Muu aihe, mikä -osion juttuaiheista 7,6 prosenttia käsitteli kulttuuria. Näistä jutuista valtaosa liittyi musiikkiin, pieni osa dokumentteihin ja näytelmiin. Kun tähän lisätään valmiit juttuaiheet-kategoriasta elokuva- ja kirjallisuusaiheiset jutut, niin kulttuuriaiheiset jutut olivat isoin yksittäinen aihepiiri kaikista jutuista 14,8 prosentin osuudella kaikista jutuista.

Muu aihe, mikä -osion jutuista noin 5,2 prosentissa aiheena oli henkilön uskoon tuleminen ja suhde Jumalaan. Muutamassa näistä kerrottiin muusikon uskoontulosta tai muusikon jumalasuhteesta. Muita teemoja olivat hometalo ja suhde Jumalaan, uskoontulo ja huumeiden käytön lopettaminen, uskoontulo ja synty ja mielenterveys, uskoontulo ja taide sekä raitistuminen, entisen vangin uskoontulo, kääntyminen uushenkisyydestä kristilliseen uskoon, pelastuminen hukkumiselta ja suhde Jumalaan sekä kristittynä olemisesta teekkaripiireissä. Jutuissa kerrottiin myös eko-teologiasta, kristillisestä uskosta ja rap-musiikista. Yhdessä jutussa kirjoitettiin aivovammasta ja suhteesta Jumalaan. Monissa muissakin jutuissa sivuttiin henkilön suhdetta uskoon ja uskontoon, mutta jos se oli enemmän taustalla, se ei valikoitunut jutun aiheeksi. Uskoontulosta kertovia juttujakin enemmän kristillisissä lehdissä oli juttuja kulttuurista. Kirkko ja kaupunki ja Kotimaa -lehdissä ei ollut uskoontulosta kertovia juttuja. Haastateltavien jumalasuhte oli niidenkin juttuaiheiden joukossa.

Jutuista 4,2 prosenttia liittyi terveyteen, hyvinvointiin ja liikuntaan. Lähetystyö oli aiheena noin 3 prosentissa juttuja ja suurin piirtein saman verran juttuja oli kehitysyhteistyöstä ja muusta avustustyöstä. Yksinäisyys oli aiheena 2 prosentissa jutuista. Näkökulmia olivat esimerkiksi ikäihmisten ja lasten kokema yksinäisyys. Yhden numeron teemana oli yksinäisyys, mikä nosti selvästi tuon aiheen osuutta jutuista.

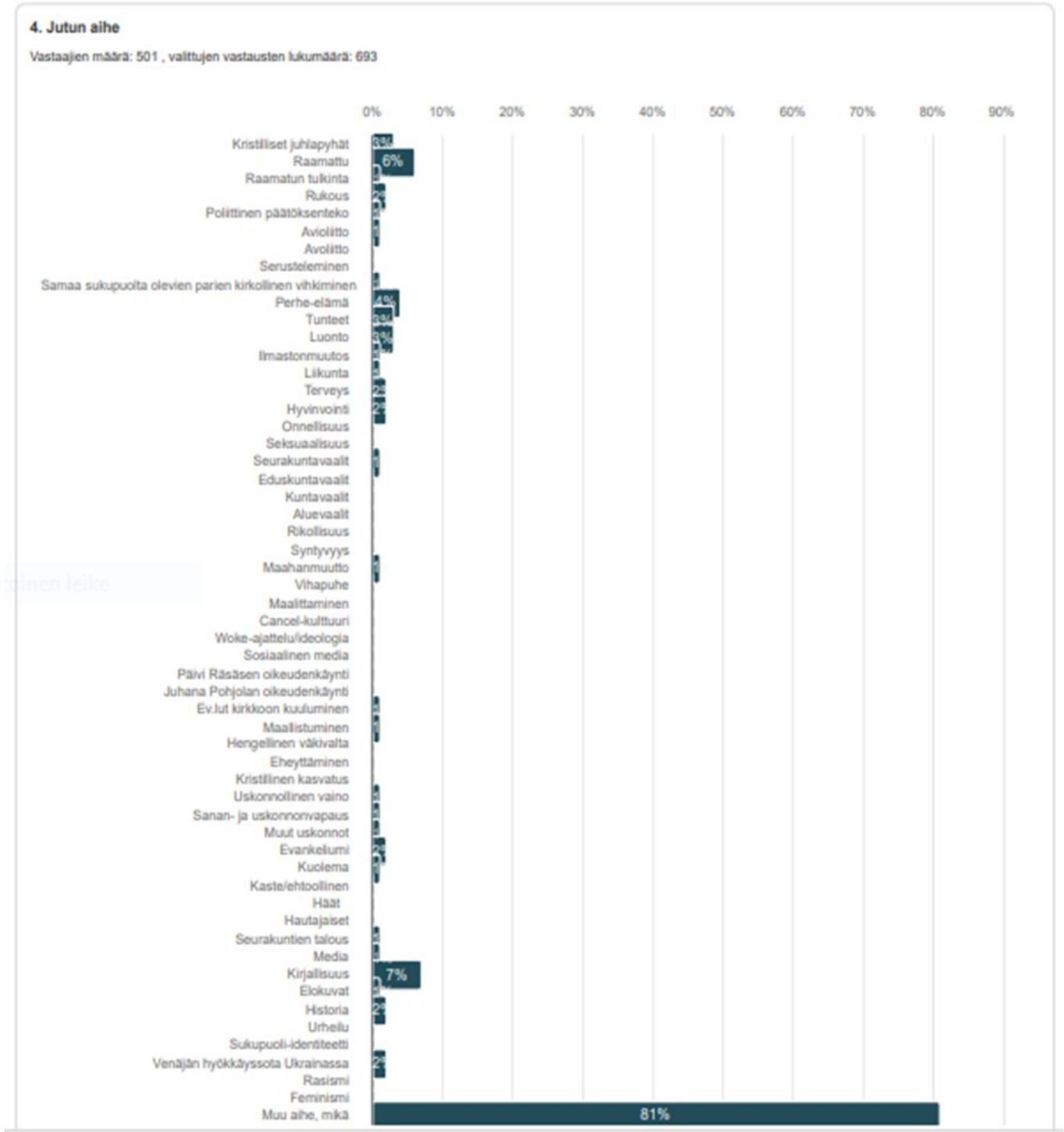
Kirkkorakennuksista kertovien juttujen osuus oli 1,4 prosenttia. Jumalanpalvelus oli aiheena vain 1 prosentissa kaikista jutuista. Yhdessä jumalanpalveluksesta kertovassa jutussa kirjoitettiin valtiopäivien ekumeenisesta avajaisjumalanpalveluksesta. Nuoret olivat jutun aiheena 1,4 prosentissa jutuista ja lapset puolestaan 2,6 prosentissa. Jutuissa kerrottiin esimerkiksi evankelisluterilaisen kirkon nuorten vaikuttajaryhmistä, esikoululaisten ja koululaisten siunaamisista ja siitä, kuinka korona lisäsi orpoja maailmassa. Romaneihin liittyen kirjoitettiin muun muassa romaneihin

kohdistuvista ennakkoluuloista ja romaneille jaetuista äitiyspakkauksista. Romaneista kirjoitetut jutut muodostivat 0.8 prosenttia jutuista. Kuolema muodosti 0,6 prosenttia juttuaiheista.

5.2.2 Juttuaiheissa oli suurta hajontaa

Yksittäisiä juttuaiheita oli lukuisia ja niihin kuuluivat esimerkiksi jalkapallo, tekoäly, polyamoria, uskonnollisesta yhteisöstä irtautuminen ja kaste/ehtoollinen. Tunnustuksellisissa jutuissa saattoi olla jälkimmäiseen liittyviä teemoja, mutta ne eivät kuuluneet analysoitavaan aineistoon. Kirkko ja kaupungissa kirjoitettiin kerran feminismistä kuten Uusi Tiessä. Kirkko ja kaupungin jutussa haastateltavana oli kansanedustaja, Naisasialiitto Unionin puheenjohtaja ja Uusi Tiessä haastateltiin teologian lehtoria ja feministiteologian tutkijaa Soili Haverista. Näytteleminen, kädentaidot ja pyöräily olivat muutaman harrastusaiheisen jutun aiheena.

Yhdessä jutussa kirjoitettiin eutanasiasta ja neljässä abortista. Aborttiaiheen näkökulmia olivat aborttilain löyhennys, syntymättömän lapsen ihmisarvo ja mielenilmaus. Lakiaiheisia juttuja oli kolme, josta yksi oli aiemmin mainittu aborttilaki. Toinen juttu liittyi Ranskan uskontolain uudistukseen ja kolmannessa viitattiin kauppojen aukiolojen muutokseen.

5.3 Juttutyyppi

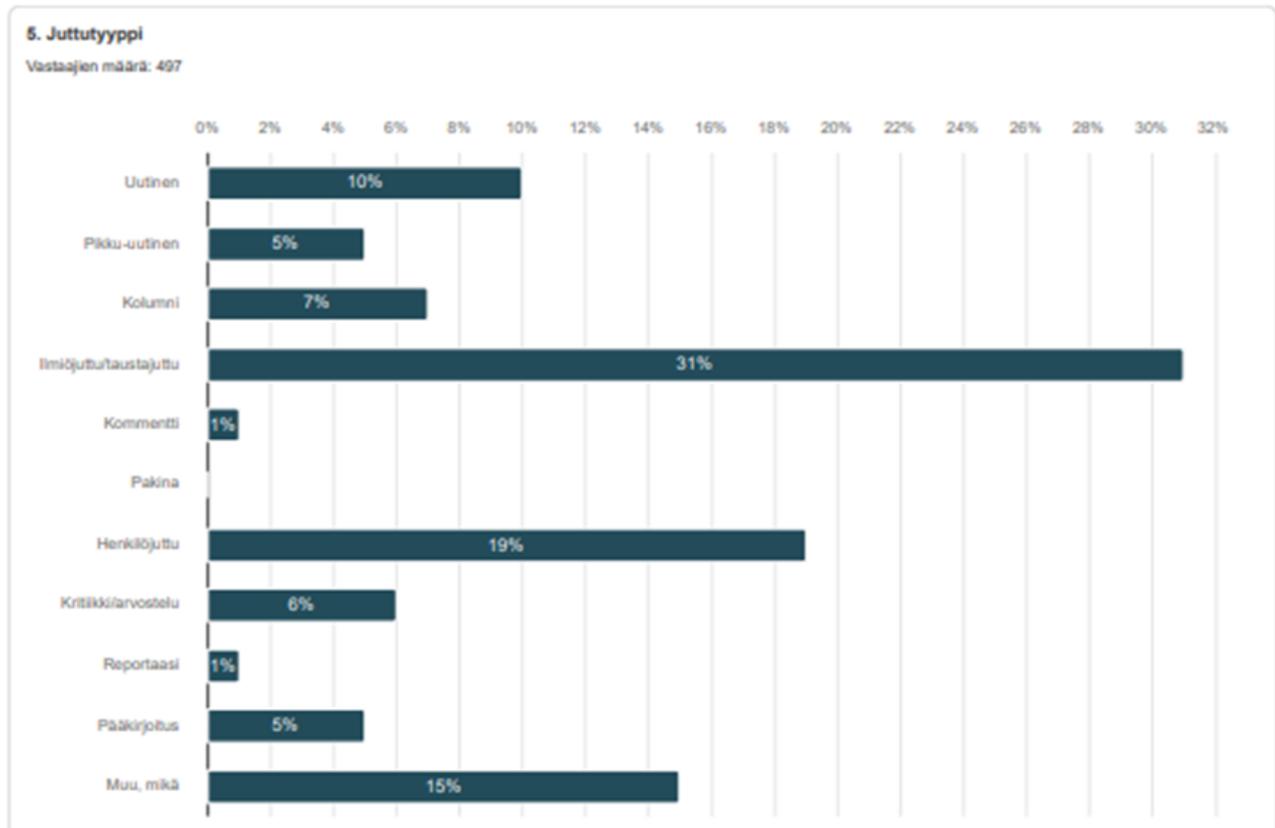
Aineiston yleisimmät juttutyypit ovat ilmiö/taustajutut 31 prosentilla ja henkilöjutut 19 prosentilla osuudella. Uutiset ja pikku-uutiset muodostavat yhdessä 15 prosenttia kaikista jutuista. Pikku-uutisten ja uutisten välistä rajaa ei ollut aina helppo vetää ja niiden erottelu oli hieman tarpeetonta. Pikku-uutiset olivat muutaman lauseen mittaisia ja niihin ei ollut yleensä haastateltu

ketään. Monet uutisjutut olivat aika lyhyitä. Juttutyypeistä 15 prosenttia muodostuu muu, mikä - osion jutuista. Niiden joukossa on mediapointintoja, menovinkkejä, lehti 100 vuotta sitten - juttuja ja ”tunnista valokuvan henkilöt” -osioita.

Muu, mikä -osion aivan kaikki jutut eivät ole journalistisia juttuja, koska niiden joukossa on myös muutamia luovia tekstejä ja jokin kaskukin. Niitä on kuitenkin vain muutamia. Mielpidekirjoitukset rajasin alusta asti pois, koska ne oli helppo tunnistaa ei-journalistisiksi jutuiksi.

Jokaisessa numerossa oli pääkirjoitus. Lomakkeessa on virhe Sana-lehden kohdalla pääkirjoitusten määrässä. Oikea luku on neljä, ei viisi. Kolumnit muodostavat seitsemän prosentin osuuden kaikista jutuista. Kuusi prosenttia jutuista oli kritiikki/arvio- juttuja, joista iso osa oli kirja-arvioita.

Lehtien välillä oli keskimäärin pieniä eroja juttutyyppien yleisyyden välillä. Erojakin oli lehtien välillä. Hyvä Sanoman jutuista 45,5 prosenttia oli henkilöjuttuja, kun taas Kirkko ja kaupungissa niitä oli vain 23,3 prosenttia jutuista. Ilmiö/taustajuttuja oli Kotimaassa, Kirkko ja kaupungissa ja Uusi Tiessä noin 60 prosenttia kaikista jutuista. Uutisia oli 7–11 prosentin luokkaa jutuista per lehti. Poikkeuksen muihin lehtiin teki Kotimaa, jonka jutuista 2,9 prosenttia oli uutisjuttuja.

5.4 Haastateltavien määrä

Yleisintä kaikissa kuudessa lehdessä oli haastatella juttuun yhtä ihmistä. Haastatteluista 47 prosentissa oli yksi haastateltava. Henkilöjuttujen 19 prosentin osuus kaikista jutuista selittää osaltaan yhden haastateltavan juttujen määrää.

Kotimaa ja Kirkko ja kaupunki -lehdillä oli muutama juttu, jossa haastateltavia oli neljä tai enemmän. Hyvä Sanomassa oli muihin lehtiin verrattuna enemmän juttuja, joissa haastateltavia oli kahdesta kolmeen. Tässä lehdessä oli juttusarja, jossa kysyttiin aina kolmelta ihmiseltä jostakin asiasta mielipidettä. Hyvässä Sanomassa oli myös eniten juttuja, joihin ei ollut haastateltu ketään. Sitä selittää jonkin verran kolumnien määrä ja muista medioista poimitut lyhyehköt uutiset. Kotimaa -lehden yhdessä jutulta kysyttiin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispoilta heidän avioliittokäsityksestään, siksi kyseisessä jutussa haastateltavia oli enemmän kuin neljä. Pienestä kylästä kertovaan reportaasiin oli haastateltu monia kylän asukkaita. Analyysini perusteella vaikuttaa siltä, että juttutyyppejä ja juttuaiheita vaikuttaa merkittävästi haastateltavien määrään. Pääkirjoituksissa ja kolumneissa ei ole tyypillisesti haastateltavia.

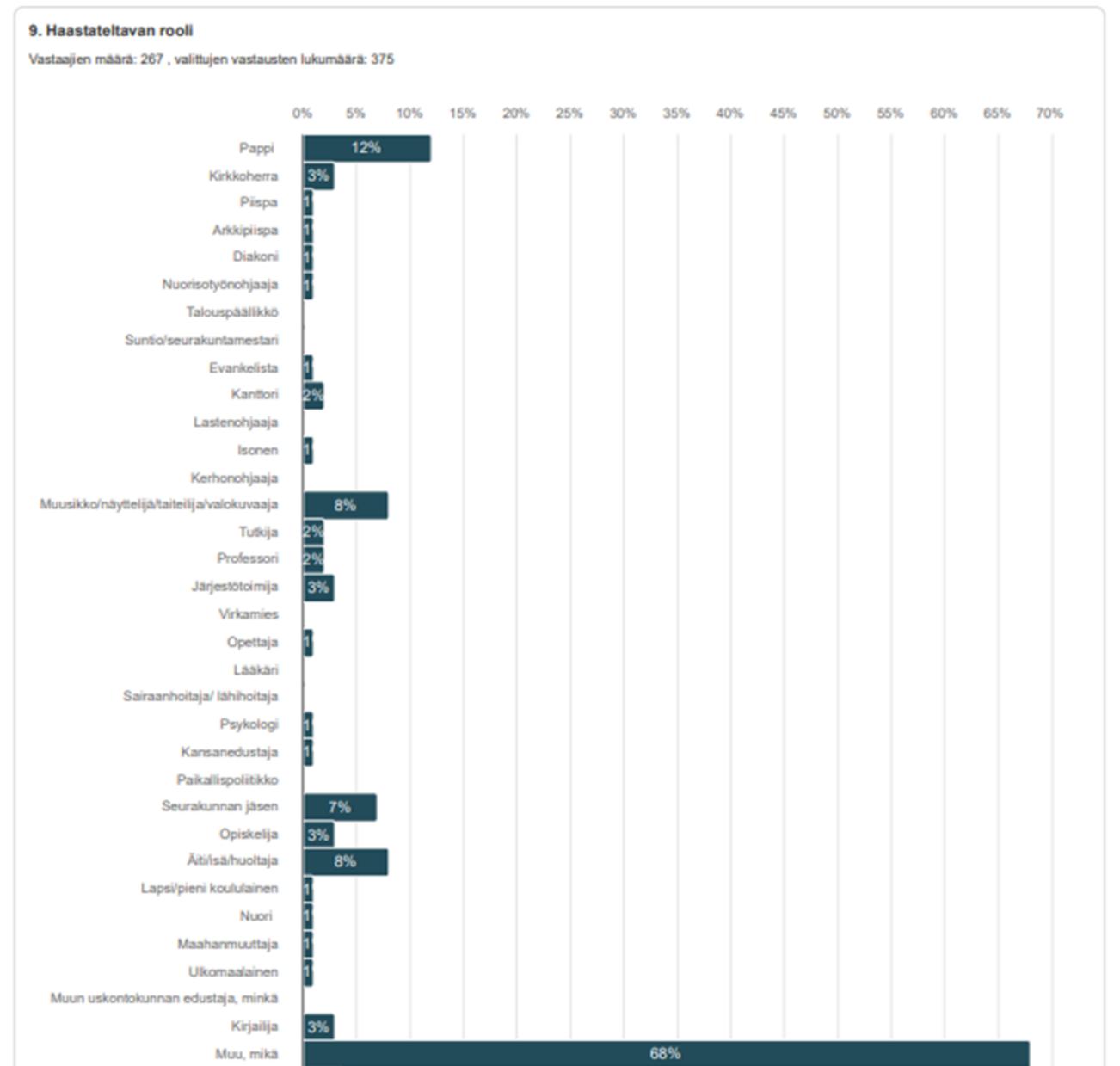
5.5 Siteerattujen määrä (pois lukien suorat lainaukset)

Tyypillisesti jutuissa ei siteerattu ketään ja tämä koski 88 prosenttia kaikista jutuista. Yhtä henkilöä oli siteerattu yhdeksässä prosentissa jutuista, noin kolmessa prosentissa jutuista oli siteerattu kahta tai kolmea henkilöä. Neljää tai useampaa henkilöä oli siteerattu yhdessä prosentissa jutuista. Niiden juttujen osuus, joissa oli siteerattu yhtä henkilöä, oli 8,9 prosenttia.

5.6 Haastatellut tai siteeratut henkilöt

Tähän osioon kirjoitettiin haastatellun/siteeratun nimi ja titteli. Lähes kaikissa jutuissa henkilön titteli kerrottiin selkeästi. Vain muutamissa jutuissa oli mainittu vain henkilön nimi. Haastateltavat ja siteeratut edustivat monipuolisesti eri ammatteja ja eri asemassa olevia ihmisiä. Oli harvinaista, että samaa henkilöä olisi haastateltu tai siteerattu useissa eri numeroissa.

5.7 Haastateltavan rooli

Haastateltavan rooli oli pitkälti yhdenmukainen haastateltavan tittelin kanssa, jota kysyttiin kyselylomakkeen kohdassa 8. Haastateltavan roolilla tarkoitetaan sitä, missä roolissa haastateltava esiintyy jutussa. Haastateltavien roolin suurimmaksi ryhmäksi muodostui 68,2 prosentilla ryhmä muu, mikä. Valmiista kategorioista suurimman ryhmän muodostivat papit. Haastateltavista 12 prosenttia oli pappeja, kirkkoherroja 3,4 prosenttia, piispoja 1,5 prosenttia ja

arkkipiispan osuus haastateltavista oli 1,1 prosenttia. Kaikista haastateltavista 18 prosenttia kuului edellä mainittuihin kategorioihin.

Piispoista Seppo Häkkistä, Matti Repoa, Teemu Laajasalaa, Jukka Keskitaloa ja Jari Jolkosta haastateltiin kahdesti ja arkkipiispa Tapio Luomaa kolme kertaa.

Muusikon/näyttelijän/taiteilijan/valokuvaajan ja äiti/isä/huoltaja -ryhmät olivat pappien jälkeen suurimpia, 8,2 prosentin osuudella kummatkin. Musikoiden osuus oli suurin verrattuna muihin saman kategorian edustajiin. Seurakunnan jäsenen roolissa haastateltavia oli 7,1 prosenttia. Haastateltavista todennäköisesti suurempi prosentti oli seurakunnan jäseniä, mutta se ei ollut heidän ensisijainen roolinsa haastateltavana. Uusi Tie -lehden kohdalla tämä näkyi nollan prosentin tuloksena. Muissa lehdissä seurakunnan jäsenen roolissa oli 5–10,9 prosenttiin haastateltavista.

RV, Hyvä Sanoma ja Uusi Tie eivät haastatelleet kirkkoherroja. Papeja ja pastoreita haastateltiin kaikissa lehdissä ja he muodostivat 9,1–13,5 prosenttia haastateltavista per lehti. RV haastatteli muusikko/näyttelijä/taiteilija/valokuvaaja -kategorian edustajia vähiten (2,7 %) ja Sana eniten (16 %). Aineisto oli kuitenkin sen verran suppea, ettei siitä voi tehdä esimerkiksi yleistystä, että RV ei yleisesti ottaen haastattelisi luovan alan ihmisiä.

Kolme haastateltavista olivat kansanedustajia. He olivat Antero Laukkanen, Fatim Diarra ja Päivi Räsänen. Haasteltava kuului nuoren rooliin vain alle yhdessä prosentissa kaikista haastateltavista.

Ehdoton enemmistö haastateltavista oli haastateltu vain kerran. Poikkeuksena tähän olivat esimerkiksi evankelis-luterilaisen kirkon piispat, muusikko Joel Hallikaista ja työelämän professori Pekka Sauri. Teologian lehtori Soili Haverisen nimi löytyy haastateltavien joukosta kolmisen kertaa. Se johtuu siitä, että samassa lehdessä oli hänestä henkilöhaastattelu, kainalojuttu ja jokin muu kolmas juttu.

Muu, mikä -ryhmän koosta voi päätellä sen, että haastateltavien roolissa oli isoa hajontaa. Tässä ryhmässä noin 4,8 prosenttia haastateltavista oli johtavassa asemassa olevia ihmisiä. Heidän joukkoonsa kuuluivat muun muassa toiminnanjohtaja, kaupunginteatterin taiteellinen johtaja, myymäläpäällikkö, helluntaiseurakunnan kansainvälisen työn johtaja, markkinoinnin ja tuotannon päällikkö, kaupunginjohtaja, kirkkohallituksen viestintäpäällikkö, seurakuntayhtymien johtajia, kehittämisjohtaja ja poliisin rikostorjunnan erikoisjoukkojen päällikkö.

Haastateltavan roolissa oli myös muutamia puheenjohtajia, kuten Zimbabwen kirkkojen neuvoston puheenjohtaja, perheverkoston puheenjohtaja, seurakuntaneuvoston puheenjohtaja ja vanhemmiston puheenjohtaja. On yleistä, että juuri puheenjohtaja kommentoi yhteisönsä tai

verkostonsa asioita julkisuuteen. Heitä oli kuitenkin alle yksi prosentti haastateltavista, kuten kokemusasiantuntijoita.

Median kentällä toimivia oli 2,8 prosenttia haastateltavista. Psykoterapeutteja ja seksuaalineuvoja oli 2,2 prosenttia ja 1,2 prosenttia oli tohtoreita, joista viisi teologian tohtoreita ja yksi terveystiedon tohtori. Kaksi prosenttia haastateltavista työskenteli lähetystyön parissa. Seuraavia haastateltavan rooleja oli vain yhden kerran kutakin: pakolainen, eläintenhoitaja, poliisi, historioitsija, matkanjohtaja, monikulttuurisuusasiantuntija, arkeologi, ylipuutarhuri, varatuomari, rehtori, pelastusarmeijan majuri, ympäristöbiologi, Raamattukouluttaja, tanssija, metropoliitta, blogisti, kuolemantaitovalmentaja, sosiologi, luontoliiton metsävastaava ja kulttuuriantropologi. Joihinkin juttuihin oli haastateltu useampaa kuin yhtä ihmistä, mikä selittää yli 100 prosentin ylittävät yhteisprosentit joissakin lomakkeen kohdissa.

5.8. Siteeratun rooli

Jutuissa siteerattujen rooli muistuttaa tuloksiltaan haastateltavan roolia siltä osin, että hajontaa on paljon ja muu, mikä -kategoria muodostuu isoimmaksi. Siteeratuista 1,8 prosenttia oli piispoja tai pappeja. Siteeratuista 1,8 prosenttia oli tutkijoita tai professoreita. Johtajia oli yksi prosentti siteeratuista ja heihin kuului esimerkiksi palvelutalon johtaja ja lähetysjohtaja. Yksi prosentti muodostui muusikko/näyttelijä/taiteilija/valokuvaaja -roolissa olevista.

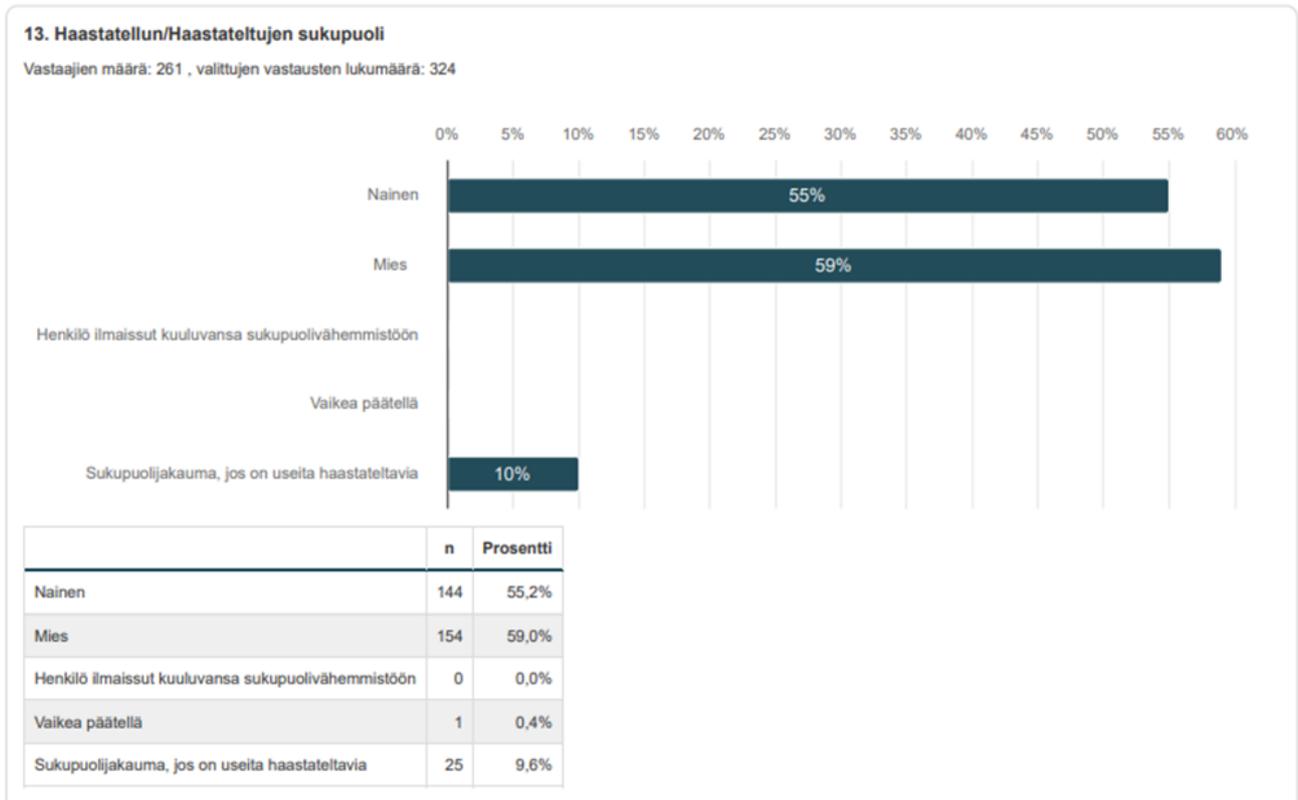
Siteeratuissa oli myös apulaisoikeusasiamies, dosentti, seksuaaliterapeutti, filosofi, kartanon intendentti ja näyttelyn kuraattori. Haastateltaviin verrattuna siteeratuissa oli enemmän korkea profiilin henkilöitä, kuten presidentti, pääministeriä ja rauhannobelisti. Siteeratun roolissa oli myös ex-narkomaani, diplomi-insinööri, Kiinan vainottu kristitty ja twitteristi.

5.9 Haastatellun ja siteeratun ikä

Haastatellun ikää ei mainittu 79 prosentissa kaikista jutuista. Haastateltavista 30–44-vuotiaiden osuus oli 7,3 prosenttia ja 45–59-vuotiaiden osuus 5,3 prosenttia. Alle 18-vuotiaita oli jutuissa alle kaksi prosenttia. Alaikäisiä oli haastateltu jutuissa vähän, joten tulos ei tältä osin muuttuisi paljoakaan, vaikka ikä olisi tullut esille useammassa jutuissa. Juttujen perusteella haastateltavat olivat pääosin työikäisiä.

Siteerattujen ihmisten ikää ei yleensä ilmoitettu jutuissa. Tieto puuttui 95,1 prosentista jutuista. Vastausvaihtoehdoista oli epähuomiossa pudonnut ikäluokka 65–74-vuotta. Vain yhdessä tai kahdessa jutussa siteeratun ikä olisi osunut ikäluokkaan tähän ikäluokkaan 65–74. Kyseisen ikäluokan puuttuminen ei vaikuta tuloksiin merkittävästi, koska aineisto oli laaja. Hyvä Sanomassa siteerattujen ikä oli 18–29 vuotta, silloin kun ikä oli ilmoitettu. Kirkko ja kaupungissa siteerattiin kerran alle 18-vuotiasta, kerran 18–29-vuotiasta, kerran 30–44-vuotiasta ja kerran 45–59-vuotiasta henkilöä.

5.10 Haastattelun sukupuoli

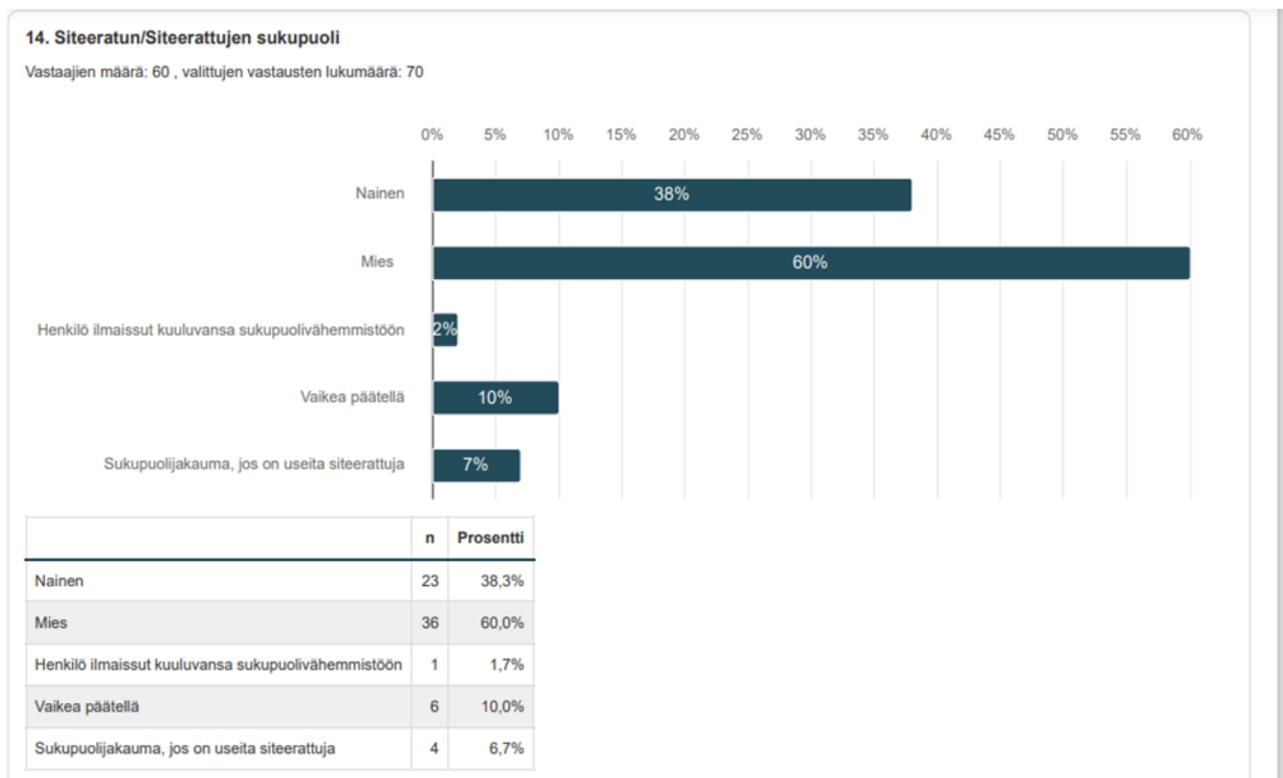
Haastateltavista 59 prosenttia oli miehiä. Naisten osuus jutuista oli 55,2 prosenttia. Joissakin jutuissa oli haastateltavana sekä mies, että nainen, jonka vuoksi yhteisprosentti ylittää 100 prosenttia. Naisia ja miehiä oli haastateltu melko tasaisesti. Alle puoli prosenttia jutuista oli sellaisia, joissa haastateltavan sukupuolta oli vaikea päätellä. Suomessa valtaosa nimistä yhdistetään miehen tai naisen sukupuoleen, kuten nimet Pirkko ja Pekka. Joidenkin juttujen kohdalla nimestä tai muista esillä olleista tiedoista ei voinut päätellä haastateltavan sukupuolta.

Kotimaan haastateltavista miehiä oli 64,7 prosenttia ja naisia 61,8 prosenttia. Joissakin jutuissa oli haastateltavana sekä mies, että nainen, jonka vuoksi yhteisprosentti ylittää 100 prosenttia. Kirkko ja kaupungissa naisia haastateltavista oli 60,3 prosenttia ja miehiä 53,4 prosenttia. Sanassa haastatelluista 55,6 prosenttia oli miehiä ja 55,6 prosenttia naisia. Uusi Tiessä miehiä oli 60 prosenttia ja naisia 43,3 prosenttia haastateltavista. Hyvä Sanomassa miesten osuus 59,3 prosenttia ja naisten 51,9 prosenttia haastateltavista. RV-lehden haastateltavista miehiä oli 63,9 prosenttia ja naisia 58,3 prosenttia. Kysymys oli niin sanottu monivalintakysymys. Kristillisten lehtien välillä ei ollut merkittäviä eroja siinä, kumpaa sukupuolta oli haastateltu. Joissakin jutuissa oli useita haastateltavia, jolloin sukupuolijakauma oli esimerkiksi neljä miestä ja kolme naista tai

kolme miestä ja viisi naista. Kaiken kaikkiaan naisia ja miehiä oli haastateltavissa lähes puolet ja puolet. Haasteltavista ketään ei merkitty kategoriaan ”henkilö ilmaissut kuuluvansa sukupuolivähemmistöön”, koska haastateltavista ei tällaista asiaa tullut ilmi.

5.11 Siteeratun sukupuoli

Siteeratuista henkilöistä 60 prosenttia oli miehiä ja 38,3 prosenttia naisia. Siteeratuista 10 prosentin kohdalla sukupuolta oli vaikea päätellä. Jutuista 6,7 prosentissa oli siteerattu sekä miehiä, että naisia. Siteeratuissa oli johtajia, piispoja ja asiantuntijoita. Se voi osin selittää miesten suurempaa osuutta siteeratuista henkilöistä, koska heissä oli paljon miehiä. Naisia siteerattiin huomattavasti vähemmän kuin miehiä.

5.12 Tunnustuksellisten juttujen määrä

Tunnustukselliseksi jutuksi merkitsin hartausmuotoiset tekstit, saarnatekstiä selittävät jutut ja Raamattua opettavat jutut. Lähtökohtaisesti tunnustukselliset jutut eivät olleet journalistisia juttuja. Lehtien välillä ei ole isoja eroja tunnustuksellisten juttujen määrässä. Kaikista numeroista 58 prosentissa oli kahdesta kolmeen tunnustuksellista juttua. Kirkko ja kaupunki -lehdessä oli yksi tunnustuksellinen juttu jokaisessa neljässä numerossa. Kotimaassa ja Uusi Tiessä oli jokaisessa numerossa kaksi tai kolme tunnustuksellista juttua. Sanassa oli kahdesta kolmeen

tunnustuksellista juttua kolmessa numerossa ja yhdessä neljä tai enemmän. RV-lehdessä oli keskimäärin yksi tunnustuksellinen juttu per numero, kuten Hyvässä Sanomassa. RV-lehdessä tunnustuksellinen juttu oli merkitty opetustunnuksella.

6. Yhteenveto tuloksista

Kenen ääni siis kuuluu kristillisissä lehdissä Suomessa? Tähän tutkimuskysymykseen hain vastausta opinnäytetyölläni. Kyselylomakkeessa kysyttiin haastateltavan roolia, siteeratun roolia sekä näiden ikää, titteliä ja sukupuolta. Opinnäytetyössäni halusin myös selvittää kristillisten lehtien sisältöä, kuten aiheita ja yleisimpiä juttutyyppejä. Tässä luvussa vedän yhteenvetoa kyselylomakkeen tuloksista.

Haastateltavan roolia ja juttuaiheita koskevat tulokset olivat minulle yllätyksiä. Molemmissa kysymyksissä muu, mikä -vastaus muodostui ylivoimaisesti suurimmaksi kategoriaksi. Juttuaiheiden kohdalla oli myös suurta hajontaa ja valmiisiin kategorioihin tuli vähän osumia. Haastateltavien kirjo oli laajempi kuin olin ennakoanut. Hajontaa oli paljon ja oli tyyppillistä, että esimerkiksi jonkun ammatin edustajaa oli vain yksi tai kaksi kaikissa haastateltavissa. Julkisissa ammateissa ja tehtävissä toimivien isohko osuus oli odotettavissa.

Haastateltavia yhdisti kristillinen usko tai avoimuus sitä kohtaan ja tällaisia ihmisiä löytyy eri ikäryhmistä, eri ammattikunnista ja yhteiskunnan eri osa-alueilta ja tämä näkyi kaikissa kuudessa kristillisessä lehdessä. Pappien, kirkkoherrojen, piispojen ja muusikoiden määrää saattaa selittää se, että he tekevät julkista työtä. He antavat haastatteluja virkansa puolesta tai edistääkseen esimerkiksi tulevaa konserttikiertuetta. Kirkkoherrat ja piispat toimivat seurakuntansa tai hiippakuntansa äänenä. Arkkipiispa puolestaan edustaa koko kirkkoa.

Dosentti Teemu Taira tarkasteli uskontojen näkymistä kotimaisissa sanomalehdissä. Taira huomasi, että uskonnon äänenä toimi usein luterilaisen kirkon edustaja. (Taira 2014, 17–18.) Sama ilmiö näyttää toistuvan myös kristillisissä lehdissä, ei kuitenkaan kaikissa. Henkilöjutuissa tai ilmiöjutuissa keskiössä ovat ihmisen kiinnostavaksi koetut elämänvaiheet, mielipiteet tai asiantuntijuus. Näiden juttutyyppeiden yleisyys selittää osaltaan haastateltavien laajaa kirjoa. Haastateltavia yhdistää usein juuri heidän kristillinen vakaumuksensa kuin mikään muu yksittäinen asia. Sama ilmiö on havaittavissa kristillisissä seurakunnissa, joissa käy ihmisiä eri ammattikunnista ja erilaisista yhteiskunnallisista asemista ja rooleista. Vastaavaa voi havaita myös yhdistystoiminnassa, jossa jokin yksittäinen asia yhdistää muuten eri lailla ajattelevia ja uskovia ihmisiä.

Kristilliset lehdet valitsevat haastateltavaksi ehkäpä tarkoituksella ihmisiä eri taustoista, sillä olettavasti lukijakuntakin on moninaista. Oma arvioni on, että kristillinen usko ja arvomaailma on lukijoiden yhteinen nimittäjä, ei esimerkiksi puoluekanta tai varallisuusaste. Näillä kuudella kristillisellä lehdellä on mitä ilmeisemmin jonkin verran erilainen lukijakunta, lehden linjasta ja kristillisestä taustayhteisöstä johtuen. Kristillisten lehtien lukijakunnan tutkiminen voisi olla yksi jatkotutkimuksen kohde. Kristillisten sanoma- ja aikakauslehtien arvoja ja linjanvetoja voisi yhtä lailla tutkia enemmän.

Kristillisissä lehdissä on arvioni mukaan enemmän kristillisten seurakuntien työntekijöitä haastateltavina kuin muissa sanoma- ja aikakauslehdissä. Haastateltavien kirjo kristillisissä lehdissä muistuttaa keskimäärin muidenkin lehtien haastateltavia. Samassa lehdessä saatetaan haastatella ministeriä, pankkiiria ja eskarilaista.

Haastateltavien valitseminen on ilmeisesti perustunut siihen, millaista asiantuntemusta tai kokemusta haasteltavalla on. Jos joku näistä kristillisistä lehdistä on tavoitellut haastateltavien kohdalla naisten ja miesten yhtäläistä näkymistä, niin siinä on pitkälti onnistuttu. Sukupuolivähemmistö jo sanana kertoo siitä, että siihen kuuluu pieni määrä ihmisiä. Näin ollen sukupuoli-identiteetiltään vähemmistöön itsensä sijoittavia haastateltavia ei ehkä yksinkertaisesti näy tämän laajuisessa materiaalissa. Kustakin kuudesta lehdestä oli käsittelyssä neljä numeroa. Sukupuoli-identiteetti voi olla myös herkkä asia, jota ei haluta tuoda julkisuuteen.

On todennäköistä, ettei kaikkiin kuuteen lehteen haastateltavaksi valikoituisi henkilöä, joka omalla kokemuksellaan tai kannanotollaan kiistäisi binäärisen sukupuolikäsityksen. Se, miten lehti sijoittuu konservatiivi-liberaali-akselille voi vaikuttaa osaltaan haastateltavien valintaan. Opinnäytetyöni puitteissa ei ole kuitenkaan mahdollista selvittää laajemmin sitä, miksi sukupuolivähemmistöön itsensä identifioivia ei näkynyt haastateltavien joukossa tai sitä olisiko lehdissä suuria eroja sukupuolikäsityksen osalta. Laajemman analyysin esittäminen vaatisi enemmän tietoa, jotta se istuisi opinnäytetyön tutkimukselliseen luonteeseen.

Haastateltavan tai siteeratun ikä kerrottiin jutuissa erittäin harvoin. Toimituksissa ei ilmeisesti koeta tärkeäksi ilmoittaa henkilön ikää lukijoille. Monissa juttutyypeissä ja juttuaiheissa se olisikin pääsääntöisesti tarpeetonta jutun kannalta. Toimituksissa on todennäköisesti arvioitu, ettei henkilön iällä ole merkitystä jutun kannalta.

Seksuaalinen suuntautuminen tai sukupuoli-identiteetti ei tullut jutuissa esille muutoin kuin epäsuorasti perhe- tai parisuhdemuodon kautta. Kansallisuutta tai etnisyyttä ei jutuissa korostettu, joten se harvoin näkyy haastateltavan roolissa. Ulkomaalaisia oli kaksi, maahanmuuttajia neljä ja pakolaisia yksi haastateltavien rooleissa.

Haastateltavia oli jutuissa pääsääntöisesti yksi. Haastateltavia oli useampia kuin yksi erityisesti silloin, kun haluttiin useampia näkemyksiä jostakin aihepiiristä tai tavoiteltiin kattavaa kuva isomman ryhmän ajattelutavoista. Siteeraamalla jotakin ihmistä juttuihin haetaan arvovaltaa tai henkilökohtaista mielipidettä käsiteltävään asiaan. Kristillisissä lehdissä oli vähän siteerauksia.

Kirkko ja kaupunki ja Kotimaa- lehdissä haastateltiin enemmän sellaisia julkisuuden henkilöitä, joita ei tunneta kristillisestä vakaumuksesta, kuin muissa aineistoni lehdissä. Pekka Sauri jäi mieleen Kotimaan haastateltavista henkilönä, joka ilmaisi jutussa olevansa ateisti.

6.1 Kristillisten lehtien pääsisältö

Kristillisten lehtien pääsisältöä ovat jutut, jotka kertovat ihmisten suhteesta uskoon, erilaiset elämäntarinat, kristilliset kirjat ja muu kulttuuri sekä kirkkojen ja seurakuntien toiminta.

Eettisiä kysymyksiä käsiteltiin jutuissa suhteellisen vähän. Vältelläänkö kristillisissä lehdissä aiheita, jotka jakavat ihmisten näkemyksiä kuten aborttia ja eutanasiaa? Todennäköisesti ei ole kyse välttelystä. Aineistoni kristillisissä lehdissä ilmeisesti halutaan keskittyä tekemään juttuja, jotka tukevat lukijoiden kristillistä uskoa tai suhdetta kristillisiin kirkkoihin tai seurakuntiin. Onko toimituksissa huomattu, että lukijat haluavat lukea ensisijaisesti myönteisiä tai rohkaisevia henkilöhaastatteluita, joissa ihmiset kertovat elämästään, uskostaan ja ehkäpä selviytymisestään elämän erilaisissa haasteissa? Yhteiskunnallisia aiheita lehdissä oli runsaasti ja tämä näkyi uutisten määrässä. On myös todettava, että näkemykset eutanasiasta ja abortista saattavat myös enemmän yhdistää lehden lukijoita kuin erottaa heitä. Kustakin lehdestä analysoitiin neljä numeroa, joten on mahdollista, että mikäli määrä olisi ollut suurempi, joitakin aiheita olisi esiintynyt lehdissä enemmän.

Eri medioissa on erikaiset kohderyhmät ja juttuaiheet. Naistenlehdissä ei esimerkiksi kirjoiteta yleensä kalastuksesta niin kuin ei kalastuslehdissäkään kirjoiteta

meikkivoidearvioita. Kristillisissä lehdissä juttuaiheet tosin ovat hyvin laaja-alaisia, vaikka kristilliset teemat hallitsevatkin lehtien sisältöä.

Aineistoni kuuden lehden sisältö eroaa toisistaan paikoin huomattavastikin. Se näkyy erityisesti erilaisten näkökulmien, painotusten ja linjausten kohdalla. Kirkko ja kaupungin ja Kotimaan sisällöissä ei kerrota ihmisten uskoontulokokemuksista, toisin kuin Hyvä Sanomassa ja Uusi Tiessä. Sana ei ole painotuksiltaan vahvasti konservatiivinen, ei myöskään suoranaisten liberaali. Ihmisten suhde Jumalaan oli enemmän Sanan sisällössä läsnä kuin Kotimaan tai Kirkko ja kaupungin. Näissä kaikissa lehdissä oli monenlaisia erilaisia juttuaiheita ja haastateltavia. Opinnäytetyön liitteenä on luettelo niistä juttuaiheista, jotka merkittiin muu, mikä aihe-tekstikenttään.

Kirkko ja kaupunki kirjoitti sallivaan sävyyn polyamoriasta yhdessä jutussa. Olisi varsin epätodennäköistä, että vastaava juttu löytyisi RV:stä, Uusi Tiestä, Hyvä Sanomasta tai Sanasta. Se ei istuisi näiden lehtien linjauksiin ja arvoihin, jotka välittyvät lehden muusta sisällöstä. Kotimaa saattaisi ehkä kirjoittaa polyamoriasta neutraalin jutun. Muissa lehdissä polyamorisissa suhteissa eläminen torjuttaisiin mitä ilmeisemmin kristillisen uskon vastaisena yhteiselämän muotona. Sana -lehdessä aiheesta kirjoitettaisiin ehkä varovaiseen sävyyn tai ehkä vielä todennäköisemmin, aihetta ei lehdessä käsiteltäisi. Arvioni perustuu siihen, millainen kuva lehdistä ja niiden linjasta muodostui juttuja analysoimalla. Polyamoria on tässä vain esimerkkinä. Kirkko ja kaupunki -lehti kirjoitti myönteiseen sävyyn feminismistä, kun taas Uusi Tie -lehti käsitteli samaa aihetta kriittisempään sävyyn. Näiden kuuden kristillisen sanoma- ja aikakauslehden näkemyksellisiä painotuseroja ei tässä opinnäytetyössä ole mahdollista käsitellä kovin laajasti.

Kotimaa -lehteä tilataan joillakin paikkakunnilla lahjaksi evankelis-luterilaisen seurakunnan luottamushenkilöille. Kotimaassa kirkolliset teemat, hankkeet ja päätöksenteko näkyvät juttuaiheissa ehkä hieman enemmän kuin muutamassa muussa lehdessä. RV nostaa helluntailiikkeen asioita, koska sen lukijakuntakin löytyy sen piiristä.

Tunnustuksellisten juttujen ja pääkirjoitusten tasolla ovat löytynevät ne isoimmat erot näiden kristillisten lehtien välillä. Tunnustuksellisissa jutuissa korostuvat erilaiset Raamatun tulkinnat ja traditiot.

Se, mitä jonkin lehden pääkirjoituksessa vastustetaan, saatetaan toisen lehden pääkirjoituksessa puolustaa. On siis ymmärrettävää, että lukijoita näyttää riittävän pienessä maassa monille kristillisille lehdille.

6.2 Juttuaiheiden valitseminen

Olen lukenut kristillisiä lehtiä jo parin vuosikymmenen ajan, joten ajattelin tuntevani tyypilliset juttuaiheet melko hyvin. Oli siis yllätys, että suurin osa juttujen aiheista ei ollut valmiina lomakkeen vastausvaihtoehdoissa. Erilaisia juttuaiheita oli paljon enemmän kuin olin ennakoanut. Ennakkotiedon ja ennakkokäsityksen pohjalta loin valmiit juttuaihekatgoriat. Lomakkeen täyttäminen olisi muuttunut liian työlääksi ja hitaaksi, jos esimerkiksi valmiita juttuaiheita olisi ollut esimerkiksi sata tai kaksi sataa. Juttuaiheista valtaosa kuului kategoriaan muu, mikä aihe, joka tarkoitti sitä, että jouduin suurimman osan juttuaiheista kirjoittamaan lomakkeen vapaaseen tekstikenttään ja myöhemmin ryhmittelemään vastauksia tulosten selkiyttämiseksi. Valmiisiin juttuaiheisiin olisi pitänyt lisätä lähetystyö, koska se on kristillisten kirkkojen keskeistä toimintaa. Sen pois jättäminen oli virhe. Toisaalta lähetystyö ei kuulunut niihin aiheisiin, joista olisi kirjoitettu lehdissä erityisen paljon.

Jutuissa ei esimerkiksi mainittu kertaakaan maalittamista, vihapuhetta, cancel-kulttuuria tai woke-ajattelua/ideologiaa. Ajattelin, että niistä kirjoitettaisiin useissa jutuissa, koska näistä käsitteistä ja ilmiöistä käydään aktiivisesti julkista keskustelua yhteiskunnassa. Monet muut mediat nostavat näitä aiheita esille. Nämä teemat olivat vastauskategorioina juttuaiheita käsittelevässä kohdassa. Jos analysoitava materiaali olisi ollut laajempi, olisi todennäköistä, että niissä olisi ollut juttuja vihapuheen haittavaikutuksista tai vihapuhe-käsitteen epämääräisyyttä kritisoivia juttuja.

Päivi Räsäsen oikeudenkäyntiä käsiteltiin kahdessa jutussa, joka on pienen pieni osuus lähes viidestä sadasta analysoidusta jutusta. Vuonna 2020 ilmestyneissä lehdissä aihetta ei tosin olisi voitukaan käsitellä, koska Syyttäjänlaitos tiedotti Räsäsen syytteistä 29.4.2021 verkkosivullaan.

Jutun aiheen määrittelemisen ja merkitsemisen Webropol-lomakkeeseen on osin subjektiivista, koska opinnäytetyöntekijänä tulkitsin lukemaani ja valitsin sieltä jutun pääteeman tai pääteemat.

7.Pohdinta

Uskontolukutaidossa tarkastellaan kriittisesti sitä, kuka tai mikä taho toimii uskonnon äänenä. Uskonnon äänenä toimimiseen liittyy vallankäyttöä. Sisällönanalyysin perusteella kristillisissä lehdissä uskonnon äänenä toimii moninainen joukko ihmisiä. Osa heistä edustaa uskonnollista auktoriteettia tai hengellisestä työtä tekevän henkilön roolia. Haastateltujen joukossa on myös tavallisia seurakuntalaisia, vapaaehtoisia, yhteiskunnan eri osa-alueilta ja erilaisissa elämäntilanteissa olevia ihmisiä. Vähemmistöihin kuuluvat ihmiset olivat jutuissa romaneja, entinen muslimi tai juutalainen.

Uskonnon äänenä voi toimia muutoinkin kuin median kautta. Haastateltava ei voi juuri vaikuttaa siihen, kutsutaanko häntä haastateltavaksi. Toimitukset käyttävät valtaa valitessaan juttuihin haastateltavat sekä silloin, kun lehdissä siteerataan jotakuta. Toimitukset eivät aina myöskään saa haastatteluihin toivomiaan ihmisiä.

Eri vähemmistöihin kuuluvien näkyminen haastateltavissa ei automaattisesti johda erilaisten näkemysten esille tulemiseen. Sukupuoli, kansallisuus tai ihonväri ei määrää henkilön näkemyksiä, uskomuksia tai poliittista kantaa. Vähemmistöjen kuulemisen kautta kyetään usein kuitenkin tuomaan esille sellaisia kokemuksia ja tuntemuksia, joita enemmistö ihmisistä ei välttämättä omassa arjessaan koe. Suomessa harvalla on kokemusta esimerkiksi uskonnollisesta vainosta, joten kiinalaisen maanalaisen seurakunnan jäsenen haastattelu pystyy välittämään sellaista tietoa ja kokemusmaailmaa, jota enemmistöön kuuluvilla ei ole.

Opinnäytetyössäni rajasin mielipidekirjoitukset pois analysoitavien juttujen joukosta, koska ne eivät ole journalistisia tekstejä. Se, keiden mielipidekirjoituksia kristillisissä lehdissä julkaistaan, voisi toimia yhtenä jatkotutkimuskohteena. Mielipidekirjoitus-palstalla lukijat voivat ilmaista kantojaan ja näkemyksiään eri kysymyksistä ja siten käyttää ääntään.

Kristittyjen kokemasta uskonnollisesta vainosta kirjoitettiin vähän, vaikka ilmiö on suuri ja sitä esiintyy erityisesti totalitaarisissa maissa. Vain noin yksi prosentti jutuista kertoi uskonnollisesta vainosta.

7.1 Tunnustuksellisuus kristillisissä lehdissä

Kaikissa kuudessa analysoimassani kristillisessä lehdessä oli tunnustuksellisia juttuja, jotka olivat hartaustekstejä tai Raamatun opetusta sisältäviä tekstejä. Muissa juttutyypeissäkin oli usein hengellinen näkökulma tai teema, mutta ne eivät olleet sävyiltään opetuksellisia tai julistavia. Tunnustuksellisia juttuja löytyy myös muista lehdistä, kuten Itäväylän hartausteksti-palstalta, johon lähialueen seurakunnat kirjoittavat vuorollaan. Mäntsälän Uutiset -lehdessä julkaistaan esimerkiksi

paikallisen luterilaisen seurakunnan ja helluntaiseurakunnan työntekijöiden ja seurakuntalaisten tunnustuksellisia tekstejä. Monissa muissakin sanomalehdissä uskonnolliset teemat näkyvät viikoittain. Tämä ilmeni niin Kati Niemelän kuin Teemu Tairankin tutkimuksista, joista kerrotaan luvussa 2.

Rajoittuuko tunnustuksellisuus kristillisissä lehdissä selkeästi omiin osioihin, kuten viikon saarnatekstin selittämiseen tai opettamiseen? Hengelliset teemat ja näkemykset toistuvat henkilöjutuissa, kolumneissa ja pääkirjoituksissa ja osaa voisi pitää tunnustuksellisuina juttuina, vaikka ne eivät olisikaan suoranaisesti Raamattuopetuksia tai saarnatekstin kaltaisia tekstejä. Kolumneissa tulee ilmi kirjoittajan omia näkemyksiä eri asioista, joten tietynlainen tunnustuksellisuus niissä usein nähtävissä, vaikkei tuo tunnustuksellisuus olisikaan olemukseltaan uskonnollista. Henkilöjutuissa kerrotaan ihmisen vakaumuksesta ja näkemyksistä, olipa kyse kristillisestä tai sekulaarista sanomalehdestä. Uskonnollisten teemojen käsittely ei tee jutusta tunnustuksellista.

Kristillisiksi tulkitut aiheet ovat vahvasti läsnä kristillisten lehtien sisällössä, joten kysymys tunnustuksellisuudesta ei ole yksinkertainen. Uutisjutuissa ei ollut tunnustuksellista sävyä vaan ne olivat kaikissa lehdissä perinteisen uutisen tapaan kirjoitettuja, faktapohjaisia ja tietoa välittäviä juttuja.

7.2 Kehittämiskohteita

Henkilöjutut, ilmiöjutut/taustajutut ja uutiset olivat tyypillisimpiä juttutyyppejä kristillisissä lehdissä. Lehdissä oli myös arvio/kritiikki-juttutyypin juttuja. Lehtien arviot olivat pääsääntöisesti kirja-arvioita. Ne olivat yleensä myönteiseen sävyyn kirjoitettuja. Arvostelun tai kritiikin sijaan ne muistuttivat enemmän kirjaesittelyitä. Itse jäin kaipaamaan kriittisempää otetta arvioituihin kirjoihin.

Henkilöjutuissa on yleistä haastatella yhtä ihmistä ja antaa tälle tilaa. Tämä näkyy myös muissa kuin kristillisissä lehdissä. Toinen selittävä tekijä voi olla toimituksen rajalliset resurssit. Haastateltavien etsiminen ja haastattelemine vie todennäköisesti sitä enemmän aikaa, mitä enemmän heitä on. Siihen vaikuttaa tietysti myös jutun pituus. Jos olisin kristillisen lehden toimittaja tai vaikkapa päätoimittaja, nostaisin haastateltavien määrää erityisesti ilmiöjutuissa ja uutisissa. Harvoin on niin, että jostakin asiasta olisi vain yksi tai kaksi perusteltua näkökulmaa. Niitä voi olla useita. Lukijan etu on saada monipuolisesti tietoa ja lukea erilaisista näkemyksistä.

Henkilöjutuissakin voisi joskus haastatella esimerkiksi kainalojuttuun haastateltavan kollegaa, sisarusta, puolisoa tai tutkijaa, joka voisi avata käsiteltävää aihetta syventävästi eri näkökulmasta tai paljastaa haastateltavasta jotakin sellaista, mikä muutoin jäisi ehkä piiloon. Täydentävän kommentin juttuun voi saada nopeastikin esimerkiksi puhelimitse. Ristiriitaisuudet tai jännitteet

lisäävät myös jutun kiinnostavuutta. Niitä ei tarvitse erikseen luoda, koska ne ovat usein olemassa, jos ne tunnustetaan.

Lehteä tehdään tietylle lukijakunnalle, jolla on omanlaiset odotukset lehdeltä. Toimituksella ja päätoimittajalla on oma ajatus ja linja lehden jutuille. Joskus ristiriitoja tai jännitteitä ei ehkä haluta tuoda esille, koska halutaan tarjota hyväntuulisia ja harmonisia henkilöhaastatteluita, jotka vastaavat lukijoiden toiveisiin. Kristillisten lehtien henkilöjuttuja en kuitenkaan kuvailisi naiiveiksi, sillä niissä kerrotaan avoimesti monenlaisista elämän vastoinkäymisistä, ihmisten epäonnistumisista ja pettymyksistä.

7.3 Uskonnon medioituminen kristillisten lehtien välityksellä

Aineistoni kristillisillä lehtien levikki oli 5000 kappaleesta aina 340 000 kappaleeseen. Näiden lehtien kautta uskonto näkyy isolle joukolle suomalaisia viikoittain tai kerran kuussa. Varovastikin arvioiden voi todeta, että esimerkiksi Kirkko ja kaupunki vaikuttaa monen pääkaupunkiseudulla asuvan käsityksiin luterilaisesta kirkosta ja kristinuskosta. Sama lehti voi luoda toisille myönteisiä tai kielteisiä mielikuvia uskonnosta. Aina on varmasti niitäkin, joita aihe ei kiinnosta. Lehti ei välttämättä muuta lukijan näkemyksiä suuntaan tai toiseen.

Osalle suomalaisista uskonnollisten aiheiden kohtaaminen tapahtuu vain median välityksellä. Tämän näkökulman toin laajemmin esille luvussa 2, Uskontojen näkyminen pohjoismaisessa ja kotimaisessa lehdistössä. Jatkotutkimuksen kohteena voisi olla kristillisten lehtien vaikutus suomalaisten mielikuviin kristinuskosta ja kristityistä. Myös niillä lehdillä, joilla on pienempi levikki, voi olla merkittävä vaikutus eri ihmisten käsityksiin uskonnosta. Joillekin lukijoille kristillinen lehti saattaa vahvistaa ja syventää omia käsityksiä Raamatusta ja kristinuskosta tai muuttaa niitä.

Uskonnon medioitumista tapahtuu myös kristillisten lehtien välityksellä. Aineistoni kuusi kristillistä lehteä luovat kukin omanlaista uskonnollista maisemaa, koska lehdillä on omat painotuksensa, taustalla vaikuttavat kristilliset yhteisöt, historia ja nykyiset linjaukset. Jokaisella lehdellä on oma uskonnon ääni, joka muodostuu haastatteluiden, pääkirjoitusten ja muiden juttujen kokonaisuudesta.

7.4 Uskontolukutaito arjen työvälineenä

Uskontojen ja kulttuurien professori Aini Linjakumpu kouluttaa toimittajia uskontolukutaidosta. Linjakummun mukaan oikeudessa omaan uskontoon on kyse perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Uskonnollisuuden moninaisuuden kasvaessa on osattava uudella tavalla ymmärtää uskontojen merkitystä yhteiskunnassa. Linjakumpu katsoo, että tätä ymmärrystä tarvitsevat myös journalistit, viranomaiset, kasvatuksen ja koulutuksen parissa toimivat ihmiset kuin tavalliset kansalaiset. (Linjakumpu 2023.)

Uskonnollisuuden moninaisuuden kasvu ei merkitse sitä, että kristinusko olisi katoamassa jonnekin. Onhan monet Suomeen tulevista ja jo täällä olevista maahanmuuttajista kristittyjä. On hyödyllistä, että toimittaja tunnistaa yksilöiden ja yhteisöjen antamia merkityksiä uskonnollisuudelle ja hengellisyydelle. Toimittajan on tärkeää kyetä avoimesti kohtaamaan eri taustoista tulevia ihmisiä. Uskonnot vaikuttavat niin yksilöiden arkeen kuin laajemmin yhteiskunnan toimintaan ja päätöksentekoon. Tämän tiedostaminen voi auttaa toimittajaa kysymään oikeita kysymyksiä ja huomioimaan erilaisia näkökulmia.

7.5 Opinnäytetyöprosessin eteneminen

Aloitin opinnäytetyön tekemisen varhaisessa vaiheessa opintoja, jolloin minun oli mahdollista joustavasti siirtää työn valmistumisen ajankohtaa kevätlukukaudelta syyslukukaudelle. Kevätlukukaudella muut asiat veivät enemmän aikaa ja voimavaroja kuin olin arvioinut, joten näin viisaaksi siirtää opinnäytetyön aktiivisen työstämisen vaihetta kesälle. Se oli toimiva ratkaisu, sillä pystyin varaamaan enemmän aikaa opinnäytetyön tekemiselle. Sopivia lähteitä opinnäytetyön tietoperustaan oli riittävästi tarjolla ja perehdyin niihin hyvin ennen kuin lähdin suunnittelemaan Webropol-lomaketta.

Lomakkeen tekovaiheessa olisi ollut hyödyllistä peilata sitä samaan aikaan johonkin kristillisen lehden numeroon, joka olisi auttanut löytämään osuvampia vastauskategorioita joihinkin kysymyksiin. Valitsisin kuitenkin painottaa lomakkeen täytettävyyttä. Jos olisin lisännyt esimerkiksi haastateltavien kategoriaan sata yksittäistä eri ammatin edustajaa, olisi lehtien numeroiden analysoimisesta tullut hidasta. Olisin joutunut skrollaamaan monta sivua etsiessäni oikeaa kategoriaa haastateltavalle.

Sukupuolta koskevan lomakkeen osa osoittautui paikoin toimimattomaksi. Joissakin jutuissa oli haastateltu sekä miestä, että naista, jolloin prosenttilukujen yhteismäärä kohosi yli sadan prosentin. Lomakkeen suunnitteluvaiheessa käytin kyseiseen kohtaan huomattavasti enemmän aikaa kuin joihinkin muihin kysymyksiin, mutta en lopulta pystynyt harmikseni saamaan tuota osiota toimivammaksi. Webropol-lomakkeen teossa korostui ratkaisukeskeisyys. En voinut jäädä kovin pitkäksi aikaa työstämään yksittäistä kysymystä, jotta sain lomakkeen valmiiksi ja pääsin aloittamaan juttujen analysoimisen. Olen iloinen siitä, että kokeilin itselleni uutta työkalua, Webropolia. Haluaisin toimittajana tehdä sisällönanalyysejä, joissa Webropol on hyödyllinen työkalu.

Juttujen analysoimisessa piti tehdä jatkuvasti päätöksiä siitä, mitä juttutyyppejä juttu edusti, mistä juttu kertoi, mikä oli haastateltavien rooli ja niin edelleen. Se oli myös hieman jännittävää, koska jokainen valinta rakensi yleiskuvaa kristillisten lehtien sisällöistä. Tavoittelin tieteellisesti pätevää analyysiä, joka edellytti tarkkuutta lomakkeen täytössä. Juttu edustaa harvoin täysin jotakin yhtä

juttutyyppejä tyylipuhtaasti. Valitsin juttutyypin sen perusteella, mitä juttutyyppejä se mielestäni eniten edusti. Jos juttutyypin kysymykseen olisi voinut valita useamman kuin yhden vastauksen, en olisi saanut selkeää kuvaa kristillisten lehtien yleisimmistä juttutyypeistä. Webropol-lomake toimi hyvin tämän tyyppisessä sisällön analyysissä, jossa haetaan vastauksia selkeästi rajattuihin kysymyksiin.

Tällainen määrä eri lehtien numeroita oli suuri yhden ihmisen analysoitavaksi, mutta se ei tuntunut missään vaiheessa ylivoimaiselta. Parityönä tulosten analysoimiseen, suodattamiseen ja kuvaamiseen oli jäänyt enemmän aikaa ja voimavaroja.

Juttujen analysoiminen vei ison osan opinnäytetyöhön käytettävästä ajasta. Sen jälkeen oli pidettävä hieman taukoa. Sen jälkeen aloin pohtimaan, mistä tulokset kertoivat. Tulosten läpikäyminen vei enemmän aikaa kuin olin siihen alun perin ajatellut menevän. Haasteltavien ja juttuaiheiden laaja kirjo tarkoitti tuntikausien ja päiväkausien työtä, koska jouduin käsin erottelemaan ja laskemaan ja ryhmittelemään aiheita ja haastateltavia. Työtä helpotti laskimen, tulosteiden ja alleviivaustussien käyttäminen.

Opinnäytetyön prosessiani kantoi kolme asiaa. Riittävän rajattu opinnäytetyön idea sekä itseä kiinnostava aihe eli kristilliset lehdet. Kolmas kannatteleva asia oli suunnitelmallisuus, johon kuului myös tavoitteiden ja aikataulujen asettaminen. Opinnäytetyö antoi kokemuksen sisällönanalyysin tekemisestä sekä sytykkeen hyödyntää tällaista lähestymistapaa journalistisessa työssä.

Lähteet

Asell, Ina, 2018, "Kirkon sanoma on Jumala ja ihminen" : Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piis-
pojen suhde mediaan. Pro Gradu-tutkielma, Helsingin Yliopisto.

De Vaus, David.1994. Surveys in Social Research. (3. painos. Guildford: UCL Press.) Luettavissa:
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/tutkimus/prosessi/>. Viitattu 6.8.2023

Günther Kirsi & Kirsi Hasanen & Kirsi Juhila. Analyysi ja tulkinta. Teoksessa Jaana Vuori (toim.)
Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja
tuottaja]. Luettavissa: [https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-
valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/](https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-
valinta-ja-yleiset-analyysitavat/analyysi-ja-tulkinta/) Viitattu 6.8.2023

Hiltunen Leena, Graduaineiston analysointi, Graduryhmä, Jyväskylän yliopisto Luettavissa:
http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/aineiston_analysointi2.pdf Viitattu 6.8.2023

Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko, Sajavaara, Paula. 2009. Tutki ja kirjoita. Uudistettu painos. Tam-
mi. Helsinki.

Hokka, J., Valaskivi, K., Sumiala, J., & Laakso, S. (2013). Suomalaiset sanomalehdet
uskonnollisen maiseman tuottajina: uskontojournalismi Helsingin Sanomissa, Ilkassa, Kalevassa ja
Karjalaisessa vuosina 2007–2011. Media & viestintä : kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen lehti,
36(2), 6-21. <https://doi.org/10.23983/mv.62274>

Jardi Piia, Timo Ilves, Karvonen Melody, Rinne Irma ,Tapola Mirja, Vartiainen Osmo, Livson
Simon, Kuusikallio Katri, Noroila Miina ja Heinola Anne, Miina Noroila ja Anne Heinola. 2022.
USKONTO-LUKUTAITO – Opas arjen kohtaamisiin, Uskontojen yhteistyö Suomessa – USKOT-
foorumi ry Kustantaja: Uskontojen yhteistyö Suomessa – USKOT-foorumi. Luettavissa:
<https://uskot.fi/2022/06/uskontolukutaito-opas-arjen-kohtaamisiin/> Viitattu 30.7.2023

Linjakumpu, A., Sakaranaho, T., Konttori, J., Rissanen, I., Ilman, R., Ubani, M. ja Tiilikainen, M.
2023. Uskontolukutaito suomalaisessa yhteiskunnassa. Kustannusosakeyhtiö Gaudeamus.
Tallinna.

Linjakumpu, Aini, 2023. Luettavissa: [https://www.seurakuntalainen.fi/uutiset/toimittajille-tarjotaan-
marraskuussa-ilmaista-uskontolukutaidon-koulutusta/](https://www.seurakuntalainen.fi/uutiset/toimittajille-tarjotaan-
marraskuussa-ilmaista-uskontolukutaidon-koulutusta/). Viitattu 28.10.2023

Malkavaara, Mikko.2020. Luettavissa: <https://dialogi.diak.fi/2020/02/12/uskontolukutaito-ja-uskonnon-rooli-globalisoituvassa-maailmassa/> Viitattu 6.8.2023

Minadis, Ari, Suomen evankelis-luterilainen kirkko mediassa. Kirkkokuva Ylen verkkouutisissa vuonna 2022. Käytännöllisen teologian tutkielma. Helmikuu 2023. Helsingin Yliopisto.

Niemelä, K. 2013. Sanomalehdet uskonnollisen muutoksen edelläkävijöinä: Uskonto pohjoismaisessa lehdistössä 1988–2008. *Media & Viestintä*, 36(2). <https://doi.org/10.23983/mv.6228>

Raili Gothóni, Susanna Hyväri, Marjo Kolkka & Päivi Vuokila-Oikonen (toim.)2016. Osallisuus yhteiskunnallisena haasteena – Diakonia-ammattikorkeakoulun tki-toiminnan vuosikirja 2

Romppainen Hanna, Takala, Hanna, 2021, Juttutyypit, Uutismedian liitto, Luettavissa: <https://juttutyypit.fi/> Viitattu 28.10.2023

Suomen evankelis-luterilainen kirkko. Luettavissa: <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/kirkon-hallitusohjelmatavoitteet-2023/hallitusohjelmatavoitteet-1-7>. Viitattu 31.7.202.

Taira, T 2020 , Media . julkaisussa H Pesonen & T Sakaranaho (toim.), Uskontotieteen ilmiöitä ja näkökulmia . Gaudeamus , Helsinki , Sivut 223-233)

Taira, T. 2014. Uskonto suomalaisissa sanomalehdissä tavallisena päivänä. *Uskonnotutkija - Reli-gionsforskaren*, 3(2). Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/uskonnotutkija/article/view/64597>

Tuomi, Jouni, Sarajärvi, Anneli. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Liitteet

Liite 1. Webropol-lomakkeen Muu, mikä aihe -vastaukset

Lisätekstikenttään annetut vastaukset

Näytä kaikki

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Muu aihe, mikä	Narsismin uhrina
Muu aihe, mikä	Lasten kristillinen lehti
Muu aihe, mikä	kesätyö, kesätyöseteli
Muu aihe, mikä	Romanit, kristillinen usko,
Muu aihe, mikä	terapiatyö
Muu aihe, mikä	sielunhoito
Muu aihe, mikä	Lähetystyö
Muu aihe, mikä	lammaslauman paimentaminen
Muu aihe, mikä	Monikulttuurisuus, ukrainalaisten avustaminen
Muu aihe, mikä	Ukrainalaispakolaisten auttaminen Suomessa
Muu aihe, mikä	Afganistanin pakolaiset, konfliktit
Muu aihe, mikä	Lähestyön konfferenssi
Muu aihe, mikä	Lehden jakelupäivä, posti
Muu aihe, mikä	lähetyskoulutus
Muu aihe, mikä	Valokuvan tunnistaminen
Muu aihe, mikä	Juutalaiset ja romanit, romaneihin kohdistuvat ennakkoluulot

1.2 Vastaukset osa 1

Muu aihe, mikä	helluntaiherätyksen ensimmäinen sunntio
Muu aihe, mikä	Kristittyjen suhde Israeliin
Muu aihe, mikä	kristillinen lähetystyö, suhde Jumalaan
Muu aihe, mikä	Ranskan uskontolain uudistus
Muu aihe, mikä	Korona-pandemian vaikutus seurakunnan kokoontumisiin
Muu aihe, mikä	kristillinen nettiv-kanava
Muu aihe, mikä	Johtaminen
Muu aihe, mikä	henkilölle tärkeitä kokemuksia ja asioita
Muu aihe, mikä	kristillinen pioneerityö juutalaisten parissa
Muu aihe, mikä	koronapandemia
Muu aihe, mikä	Raamattukoulu, talous, koronapandemia
Muu aihe, mikä	Pelastusarmeijan lehti
Muu aihe, mikä	Musiikki
Muu aihe, mikä	näytteleminen, runous
Muu aihe, mikä	Äänite linnunlaulusta
Muut uskonnot	Islam
Muu aihe, mikä	henkivakuutus
Muu aihe, mikä	Rahapelijärjestelmä

1.3 Vastaukset osa 2

Muu aihe, mikä	Isättömyys
Muu aihe, mikä	Suomi-Venäjä-seura
Muu aihe, mikä	Ystävyyssurakuntatoiminta
Muu aihe, mikä	Suomen ortodoksikirkko
Muu aihe, mikä	Venäläiset Suomessa
Muu aihe, mikä	taiteen keräily
Muu aihe, mikä	suhde kirkkotilaan
Muu aihe, mikä	Medianäkyvyys, pappien ja lehtien rikostuomiot
Muu aihe, mikä	Muuttaneiden seurakuntalaisten tervehtiminen
Muu aihe, mikä	Pyöräileminen
Muu aihe, mikä	Pappien näkemysten perustelut, väitöstutkimus
Muu aihe, mikä	Leikkimielinen viisiottelu
Muu aihe, mikä	Suhde kotikirkkoon
Muu aihe, mikä	Kansanlähetyksen lähetysohjohtajan tehtävä
Muu aihe, mikä	Vuoden diakoni -tunnustus
Muu aihe, mikä	Ehdokkaiden määrä
Muu aihe, mikä	Leirikeskukseen ulkoistaminen ym.
Muu aihe, mikä	Näkemyks mediamission uskonnäkemyksestä
Muu aihe, mikä	Raution vireä kylä, asukkaat
Muu aihe, mikä	kädentaitoharrastus

1.4 Vastaukset osa 3

Muu aihe, mikä	yhteys kirkkoon
Muu aihe, mikä	Nuorisotyön päivä
Muu aihe, mikä	Yhteistyö koulujen kanssa
Muu aihe, mikä	Kristittyjen Elokapinan ja seurakuntien yhteinen mielenilmaus
Muu aihe, mikä	virantäyttö
Muu aihe, mikä	suhtautuminen naispappeuteen
Muu aihe, mikä	naispappeus
Muu aihe, mikä	elämäkatsomus, suhde hengellisyyteen
Muu aihe, mikä	hyväntekeväisyys
Muu aihe, mikä	suhde kirkkotilaan, talkoohenki
Muu aihe, mikä	Äitienpäivä, ukrainalaisperhe Suomessa
Muu aihe, mikä	kirkkorakennus, koira
Muu aihe, mikä	jooga
Muu aihe, mikä	Siviilien evakuoiminen
Muu aihe, mikä	Irtautuminen uskonnollisesta yhteisöstä
Muu aihe, mikä	suhde Jumalaan, muusikon ura
Muu aihe, mikä	Eläinavusteinen psykoterapia
Muu aihe, mikä	ikäihmisten digiopastus

1.5 Vastaukset osa 4

Muu aihe, mikä	nuorten vaikutusmahdollisuudet evl.kirkossa
Muu aihe, mikä	Suvivirsipyöräily
Muu aihe, mikä	Muistisairaus
Muu aihe, mikä	Halaus, haliterapia
Muu aihe, mikä	häämusiikki

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Muu aihe, mikä	Musiikki, iskelmät
Muu aihe, mikä	Musiikki, musta gospel
Muu aihe, mikä	Meditaatio, kristinusko
Muu aihe, mikä	Kolumnistin esittely, elämänmuutos
Muu aihe, mikä	Piispa Henrik ja Lalli
Muu aihe, mikä	Valokuvaaminen
Muu aihe, mikä	Hävikkiruokaravintola
Muu aihe, mikä	Lapsen kuolema
Muu aihe, mikä	kirkkotilan peruskorjaus
Muu aihe, mikä	seurakunnan uusien jäsenten risteily

1.6 Vastaukset osa 5

Muu aihe, mikä	Seurakunnan olohuone-toiminta
Muu aihe, mikä	joululaulu, musiikki
Muu aihe, mikä	symboliikka
Muu aihe, mikä	Kotoutuminen
Muu aihe, mikä	Musiikki, katusoittaja
Muu aihe, mikä	Usko Jumalaan
Muu aihe, mikä	Yksinäisyys
Muu aihe, mikä	Korona-pandemia, lähimmäisestä huolehtiminen
Muu aihe, mikä	Yksinäisyys
Muu aihe, mikä	Vantaa, musiikki
Muu aihe, mikä	Sotavuosien yliluonnolliset kokemukset
Muu aihe, mikä	Kansojen messu
Muu aihe, mikä	Kauneimmat joululaulut
Muu aihe, mikä	Laivakelloja Suomenlinnan kirkkoon, lahjoitus Merisotakoululta
Muu aihe, mikä	kesäparta
Muu aihe, mikä	Pääministeri Sanna Marinin täyskaima
Muu aihe, mikä	uskonnollisuuden vaiheet
Muu aihe, mikä	uskonkäsityksen muuttuminen

1.7 Vastaukset osa 6

Muu aihe, mikä	suhde uskontoihin
Muu aihe, mikä	suhde uskoon
Muu aihe, mikä	polyamoria
Muu aihe, mikä	Suhde Jumalaan, ekoteologia
Muu aihe, mikä	ekaluokkalaisen koulun aloitus
Muu aihe, mikä	päiväkotilaisten, eskarilaisten ja kerholaisten siunaaminen
Muu aihe, mikä	Ruoka-apu korona-aikana
Muu aihe, mikä	Isosen suhde kristinuskoon
Muu aihe, mikä	Hautausmaa hiilinieluna, selvitys
Muu aihe, mikä	Helsingin Tuomiokirkon kesätarjonta, korona-aika
Muu aihe, mikä	seurakunnan fillaritoiminta
Muut uskonnot	Buddhalaisuus
Muu aihe, mikä	Näytelmä nuorten auttamisesta
Muu aihe, mikä	elämänmuutokset
Muu aihe, mikä	Hengellinen kokemus

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Muu aihe, mikä	Vasulaisuus

1.8 Vastaukset osa 7

Muu aihe, mikä	Sairaalapastorin työ
Muu aihe, mikä	masentuminen, suhde Jumalaan
Muu aihe, mikä	Jalkapallo, pyhä
Muu aihe, mikä	koronapandemia lisäsi orpoja
Muu aihe, mikä	Kristillinen usko, rap
Muu aihe, mikä	Kiinan kristityt
Muu aihe, mikä	suhde Jumalaan, uskoontulo
Muu aihe, mikä	äidin ikävä-teemainen näytelmä
Muu aihe, mikä	Taidenäyttely
Muu aihe, mikä	usko elämänvastoinkäymisissä
Muu aihe, mikä	uskoontulo, huumeiden käytön lopettaminen
Muu aihe, mikä	Huutolaisuus
Muu aihe, mikä	Vapaaehtoistyö
Muu aihe, mikä	hometalo, suhde Jumalaan
Muu aihe, mikä	Taide, suhde kristinuskoon
Muu aihe, mikä	Tikkurilan kirkon kasvikatto
Muu aihe, mikä	Sarjakuvat, puolison kuolema
Muu aihe, mikä	Luovuus, taide, lapset, elämänmuutos
Muu aihe, mikä	Roskien kerääminen
Muu aihe, mikä	"Mustia liturgioita", tummaihoisen näkökulmia kirurgiaan
Muu aihe, mikä	Hiljaisuuden puutarha

1.9 Vastaukset osa 8

Muu aihe, mikä	Puutarhaharrastus, alanvaihto
Muu aihe, mikä	Soivaa hoiva-hanke, musiikkia ikäihmisille
Muu aihe, mikä	Tapahtuma
Muu aihe, mikä	Ihmisten saattaminen Jumalan yhteyteen, Jumalan työssä mukana oleminen
Muu aihe, mikä	entisen vangin uskoontulo
Muu aihe, mikä	Kotona rajoitukset kauneimmissa joululauluissa
Muu aihe, mikä	avioero
Muu aihe, mikä	Kuivuus
Muu aihe, mikä	Kirkon perheneuvonta
Muu aihe, mikä	kirjekaveruus, ystävyys
Muu aihe, mikä	Suhde Jumalaan, Jeesus
Muu aihe, mikä	Hengellinen matkakumppanuus
Muu aihe, mikä	Kehitysvammaisen lapsen isänä oleminen, elämänvaiheet
Muu aihe, mikä	avioero, moninainen tuki
Muu aihe, mikä	Parisuhteen kuntokartoitus
Muu aihe, mikä	Gospel-lattarit
Muu aihe, mikä	Teekkarielämä, kristillinen usko
Muu aihe, mikä	Leskeys, koettu Jumalan johdatus

1.10 Vastaukset osa 9

Muut uskonnot	Juutalaisuus, ateistinen vakaumus
Muu aihe, mikä	Viro
Muu aihe, mikä	Tulevaisuus

Vastausvaihtoehdot	Teksti
Muu aihe, mikä	kirja
Muu aihe, mikä	Hengellinen palvelutehtävä
Muu aihe, mikä	Kristillinen lähetystyö
Muu aihe, mikä	Kristillinen lähetystyö
Muu aihe, mikä	Suomalaisperhe asuu Iso-Britanniassa
Muu aihe, mikä	James Webb -avaruusteleskooppi
Muu aihe, mikä	työskentely ulkomailla lähetys- ja kehitysyhteistyöjärjestössä
Muu aihe, mikä	Avustustyö pakolaisten parissa
Muu aihe, mikä	Testamenttilahjoitusten kohteet
Muu aihe, mikä	Matka uushenkisyydestä kristilliseen uskoon
Muu aihe, mikä	Äitiys
Muu aihe, mikä	Käsityöharrastus, lähetystyö

1.11 Vastaukset osa 10

Muu aihe, mikä	Aktio, elämä Saksassa
Muu aihe, mikä	Pelastuminen hukkumiselta, suhde Jumalaan
Muu aihe, mikä	Koronapandemia, vanhusten yksinäisyys, diakoniatyö
Muu aihe, mikä	Jumalanpalvelus, koronapandemia, turvallisuus
Muu aihe, mikä	ikäihmisten hoidot koronapandemian aikana
Muu aihe, mikä	Lähetystyö, nuoret
Muu aihe, mikä	sijaislapsen elämä, kristillisen uskon löytäminen
Muu aihe, mikä	Seurakunta
Muu aihe, mikä	Sijaisvanhemmuus
Muu aihe, mikä	vapaaehtoistyö Kansanlähetyksessä ja valmentajana
Muu aihe, mikä	avioero
Muu aihe, mikä	maahanmuuttajien integoituminen
Muu aihe, mikä	nuorten kohtaaminen, koulu
Muu aihe, mikä	elämäntaparemontti
Muu aihe, mikä	Kristityksi kääntyminen
Muu aihe, mikä	Kristillinen usko
Muu aihe, mikä	Runoteos, toivo
Muu aihe, mikä	Uskoontuleminen
Muu aihe, mikä	yksinäisyys

1.12 Vastaukset osa 11

Muu aihe, mikä	Uskoontulo, muusikon ura
Muu aihe, mikä	arvot
Muu aihe, mikä	Toppila Center, käytetyn tavaran myymälä ja kohtaamispaikka
Muu aihe, mikä	Avustus- ja evankelioimistyö, Operaatio Joulun Lapsi
Muu aihe, mikä	kristinusko
Muu aihe, mikä	gospel-musiikki
Muu aihe, mikä	Musiikki, suhde Jumalaan
Muu aihe, mikä	Kristillinen ruoka-apu, Joensuun gospel-festivaalit
Muu aihe, mikä	Auttamistyö vakavasti sairaiden lasten ja nuorten hyväksi
Muu aihe, mikä	seurakunnan hanke
Muu aihe, mikä	musiikki
Muu aihe, mikä	suhtautuminen ikääntymiseen
Muu aihe, mikä	lähetys- ja kehitysyhteistyö
Muu aihe, mikä	lapsen kuolema
Muu aihe, mikä	aivovamma, suhde Jumalaan
Muu aihe, mikä	uskoontuleminen
Muu aihe, mikä	taivas
Muu aihe, mikä	Raamattu pysäytti luodin
Muu aihe, mikä	taivas

1.13 Vastaukset osa 12